

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR ANABİLİM DALI**

**AMASYA İHSANİYE MAHALLESİ KIRIM
TATARLARININ TOPLULUKLARINI VE
AİDİYETLERİNİ YENİDEN ÜRETİŞLERİ**

**Hazırlayan
Muzaffer Kaan KIRIM**

**Danışman
Doç. Dr. İlkey ŞAHİN**

Yüksek Lisans Tezi

**Haziran 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR ANABİLİM DALI**

**AMASYA İHSANİYE MAHALLESİ KIRIM
TATARLARININ TOPLULUKLARINI VE
AİDİYETLERİNİ YENİDEN ÜRETİŞLERİ**

**Hazırlayan
Muzaffer Kaan KIRIM**

**Danışman
Doç. Dr. İlkey ŞAHİN**

Yüksek Lisans Tezi

Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje numarası SYL-2018-8159'dur.

**Haziran 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda, bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Muzaffer Kaan KIRIM

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı: Amasya İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarlarının Topluluklarını ve Aidiyetlerini Yeniden Üretişleri

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ...sayfalık kısmına ilişkin .../.../2019 tarihinde *Turnitin* intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: % ...'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Giriş dahil
- 2- Ana Bölümler dahil
- 3- Sonuç dahil
- 4- Alıntılar dahil/hariç
- 5- Kapak hariç
- 6- Önsöz ve Teşekkür hariç
- 7- İçindekiler hariç
- 8- Kaynakça hariç
- 9- Özet hariç
- 10- Yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim..../.../2019

Adı Soyadı : Muzafffer Kaan KIRIM
Öğrenci No : 4033831602
Anabilim Dalı: Kültürel Çalışmalar
Bilim Dalı : Kültürel Çalışmalar
Program Adı : Yüksek Lisans

Danışman: Adı/İmza
Doç. Dr. İlkey ŞAHİN

Öğrenci Adı/İmza
Muzaffer Kaan KIRIM

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“Amasya İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarlarının Topluluklarını ve Aidiyetlerini Yeniden Üretişleri” adlı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Muzaffer Kaan KIRIM

Danışman

Doç. Dr. İlkey ŞAHİN

Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Ali SELÇUK

KABUL ONAY SAYFASI

Doç. Dr. İskay Sahin danışmanlığında Mustafa Kemal Karim tarafından hazırlanan
"Amasya İhsan Paşa Mahallesi Kırın Tatlıları ve Tatlılukları
ve Arayışları/ Yeniden Doğuşu" adlı bu çalışma, jürimiz tarafından
Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü H. Gülle
Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

14/06/2019
(Tez Savunma Sınav Tarihi Yazılacak)

JÜRİ:

Danışman

Doç. Dr. İskay Sahin

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hulusi Yıldırım

Üye

Doç. Dr. A. Bülent Karaman

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 17/06/2019 tarih ve 25 sayılı kararı
ile onaylanmıştır.

17/06/2019

K. Gülle

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Kenan GÜLLÜ
Enstitü Müdürü ✓

ÖNSÖZ

İhsaniye Kırım Tatar topluluğu, göç etmiş oldukları Amasya İhsaniye mahallesinde yeniden bir yaşam alanı elde etmişlerdir. Kırım'dan zorunlu ve yönlendirilmiş olarak Türkiye ve Romanya Dobruca Bölgesine (sonrasında Amasya'ya göç edilmiştir) göç eden Kırım Tatarları, geldikleri yerdeki kültürlerini de beraberinde getirmişlerdir. Daha sonrasında toplumsal etkileşim ve kurulan akrabalık bağları neticesinde Amasya toplumu ile karışan Kırım Tatar topluluğu yeni bir yapıya bürünmüş ve aidiyetlerini yeniden üretim sürecine girmişlerdir. Araştırmamızda konu edindiğimiz İhsaniye Kırım Tatarlarının yapmış oldukları göç neticesinde ortaya çıkan topluluklarını, göç, ritüel ve sözlü gelenek başlıkları altında incelemeye ve anlamaya çalışmış bulunmaktayım. Ortaya çıkan yeni Kırım Tatar topluluğun geçmiş ve günümüz arasındaki farkları, topluluğun kendini koruyup devam ettirmek için yeniden üretim sürecine girmesi karşılaştırılarak incelenmiştir. Dernekleşme ve Türkiye'de bulunan diğer Kırım Tatar toplulukları ile iletişime geçilmesinin etkilerinin ne olduğu konusuna da bakılmıştır.

Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje numarası SYL-2018-8159'dur. Araştırmanın gerçekleştirilmesine sağladığı maddi ve manevi katkı nedeniyle Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne şükranlarımı sunuyorum.

Tez çalışmasının hazırlanması aşamasında desteklerini esirgemeyen, her konuda yardımcı olan başta tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. İlkay Şahin'e, değerli hocalarım Doç. Dr. Ali Selçuk ve Doç. Dr. Sultan Murat Topçu'ya. Literatür kaynaklarının temini konusunda yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. İbrahim Karaca ve Arş. Gör. İsrail Mutlu'ya teşekkür ederim. Paylaştığı belgelerden ötürü Özkan Kışlakçıoğlu, Recep Karagün ve Sinan Özü'ye. Bilgi ve belge paylaşımında desteklerini esirgemeyen aileme ve tüm Amasya İhsaniye Kırım Tatarlarına teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Kırım Tatarları, Kırım'ın Rusya tarafından işgal edilmesinden sonra kitleler halinde Türkiye ve Romanya Dobruca Bölgesine göç etmişlerdir. Kırım'dan Dobruca Bölgesine ya da doğrudan Türkiye'ye göç eden İhsaniye Kırım Tatarları, zorunlu göç neticesinde göç kararı almışlardır. Dobruca ve Kırım'dan, Türkiye'ye göç eden Tatarlar devlet eli ile Amasya İhsaniye Mahallesi'ne yerleştirilmişlerdir. Daha öncesinde Kayabaşı ve Gözlek köyleri arasında kalan bölgeye iskân edilmek istenseler de bu topluluk tarafından kabul görmemiştir. Devlet tarafından bitişik, sıralı düzen, sokaklarla bölünmüş, planları devlet tarafından çizilen evlere Kırım Tatarları parası kısım kısım ödenmek kaydıyla yerleştirilmiştir. Mahalleye ilk yerleşilen yıllardan itibaren 1952 yılına kadar ara ara İhsaniye Mahallesi'ne, Kırım Tatar göçleri devam etmiştir.

Topluluk İhsaniye Mahallesi'ne yerleşip, uyum ve entegrasyon süreçlerinden sonra kendi kültürlerini devam ettirip aktaracakları, ritüellerini gerçekleştirecekleri bir yaşam alanına sahip olmuştur. Göçmen bir topluluk olan İhsaniye Kırım Tatarlarının toplulukları ve aidiyetlerini yeniden üretim süreçlerinde göç ve ritüelin etkisi büyüktür. Amasya'ya yerleşmesi ile birlikte mevcut olan topluluklarla iletişim ve etkileşimde bulunulması yeni bir topluluk ve aidiyet üretim sürecinin başlamasına neden olmuştur. Bu süreç içerisinde göçle birlikte şekillenen ritüel ve kültürel yapı, Kırım Tatar topluluk ve aidiyetini oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aidiyet, Amasya, Kırım Tatar, Topluluk

ABSTRACT

Ihsaniye Crimean Tatars in massimmigrated to Turkey and Romania Dobrogea area after Crimea was occupied by Russia. As a result of tyrannized over their society, they decided to migrate. Crimean Tatars who immigrated to Turkey from Dobrogea and Crimean settled in Amasya Ihsaniye neighborhood by government. At first, they were planned to be settled in the area between Kayabasi and Gözlek the villages but they weren't accepted by this community. They were placed to adjacent, sequenti a lorder, divided by streets, the houses plans drawn by the state in condition of paying part by part. From the years of first settling in the neighborhood to 1952 Crimean Tatar migration scontinued to Ihsaniye neighborhood time to time.

After the community settled in Ihsaniye and integration processes, they had an opportunity and living place in which they will carry on their own culture and perform their rituals. The effects of migration and ritual in the process of regeneration of their belonging are great on the communities of the Ihsaniye Crimean Tatars. Communicating and interacting with existing communities in Amasya caused a new process of reproducing community and belonging. Inthisprocess, the ritual and cultural structure formed and created Crimean Tatar community and belonging.

Keywords: Belongingness, Amasya, Crimean Tatar, Community

İÇİNDEKİLER

AMASYA İHSANİYE MAHALLESİ KIRIM TATARLARININ TOPLULUKLARINI VE AİDİYETLERİNİ YENİDEN ÜRETİŞLERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	iii
KABUL ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1
1. Konu	1
2. Amaç ve Önem.....	2
3. Yöntem	3

I. BÖLÜM

KIRIM'DAN AMASYA İHSANİYE MAHALLESİNE UZANAN BİR SÜRGÜNÜN HİKÂYESİ

1.1. Göç, Göçmenlik ve Kültürel Etkileşim.....	6
1.2. Amasya İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarları.....	8
1.2.1. Biz Kırımdan Çıkanda Kar Yağmadı Kan Aktı”: Anavatandan Sürülmek	10
1.3. Anavatani Yurt Tutmak: Amasya İhsaniye Mahallesi Yerleşim	12

II. BÖLÜM

BİR GÖÇMEN TOPLULUĞUNU, AİDİYETİ VE KİMLİĞİ İNŞA ETMEK

2.1. Ritüeller ve Aidiyet	16
2.1.1. Geçiş Ritüelleri	18
2.1.1.1.Doğum	18

2.1.1.2. Sünnet	20
2.1.1.3. Evlilik	21
2.1.1.4. Ölüm.....	25
2.1.2. Mevsimsel ve Takvimsel Ritüeller	26
2.1.2.1. Berat Kandili	26
2.1.2.2. Ramazan Ayı, Arife Günleri ve Dinî Bayramlar	27
2.1.2.3. Hıdrellez (Tepreş)	29
2.1.2.4. 18 Mayıs 1944 Kırım Tatar Sürgünü Matem Mitingleri	31
2.1.2.5. Kırım Tatar Bayrak Günü	32
2.1.3. Sıkıntı ve Bela Ritüelleri	32
2.2. Göç ve Ritüelin Kırım Tatarlarında Topluluk ve Aidiyetin İnşasına Etkisi	34
2.3. İhsaniye Kırım Tatarlarında Toplumsal Hafıza ve Sözlü Gelenek	38
2.3.1. Atasözleri ve Deyimler.....	39
2.3.2. İhsaniye Kırım Tatar Fıkraları	40
2.3.3. Sözlü Gelenekte Kırım Tatar Yemek Kültürü	44
2.4. İhsaniye Kırım Tatarları Şehit ve Gazileri	46
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	48
EKLER.....	50
FOTOĞRAFLAR.....	72
KAYNAKÇA	91

GİRİŞ

1. Konu

Bu çalışma Amasya merkeze bağı İhsaniye Mahallesinde meskûn Kırım Tatarlarının topluluklarını ve aidiyetlerini yeniden üretişlerini gündelik hayat bağlamında ele almayı kendisine konu edinmektedir.

Amasya, İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarları Kırım'ın işgalinden itibaren gruplar halinde Amasya'ya, Kırım ve Romanya Dobruca Bölgesi Köstence Şehri Mecidiye Kasabası'ndan zorunlu olarak göç etmişlerdir. Amasya'ya ilk gelen gruplar bugün Gözlek ve Kayabaşı arasında bulunan bir bölgeye yerleştirilmek istenmişse de bu Tatarların büyükleri tarafından bölgenin bataklık oluşu ve sıtmadan çocuklarının ölmesinden dolayı kabul görmemiştir. Daha sonra İhsaniye Mahallesinde o zaman eski bir mezarlık olan boş alana bitişik, sıralı düzen, iki yüz ve iki yüz kırk metrekare halinde bulunan boş arsalara ücreti taksitler halinde ödenmek kaydıyla verilerek yerleştirilmiştir. Bu bölgeye yerleşen Tatarların büyük çoğunluğunun geldiği yer “Romanya Dobruca Bölgesi, Köstence Şehri Mecidiye Kasabası” olduğundan dolayı Mecidiye Mahallesi ismi verildiği söylenmektedir. Mahallenin eski adının Mecidiye olduğuna dair resmi kaynaklar ve belgeler bulunmaktadır. Daha sonra Mecidiye Mahallesi, aynı bölgede bulunan İhsaniye Mahallesine dahil edilmiştir.

Mahalleye yerleşen Kırım Tatarlarının hemen hemen hepsi “at arabacılığı ve demircilik” mesleği ile meşgul olmuşlardır. O günden bugüne Kırım Tatarları Mahallede varlıklarını sürdürmektedir.

İhsaniye Kırım Tatar topluluğu, Kırım'ın çeşitli bölgelerinden göç etmiş olsalar dahi konuştukları dil ve kültürleri ortaktır. Amasya İhsaniye Mahallesine yerleşme ile birlikte kültürlerinde etkileşimden ve modernizmden dolayı değişimler yaşanmıştır. Bu değişimin kültüre yansımaları, kültür yapılarının sabit kalıp içeriklerinin değişmesi ile

olmuştur. Bu değişimin kendini gösterdiği alanlar düğün adetleri, Kırım Tatarlarına ait olan tören ve kutlamalardır. Kırım Tatarlarının günlük hayattaki konuşma dillerinde de bir değişim yaşanmıştır. Günlük konuşma dilinin yerini Tatarca'nın yerine Türkçe almıştır. Yaşlılar konuşmaya devam etselerde topluluğun çoğunluğu günlük hayatta Türkçe konuşmaktadırlar. Ancak dil topluluğa ait olan tören ve ritüellerde kendisini göstermektedir.

Araştırma Soruları

Bu araştırmanın odak araştırma sorusu şöyledir Amasya'nın İhsaniye Mahallesinde meskun Kırım Tatarları topluluklarını ve aidiyetlerini nasıl üretmektedir. Alt araştırma soruları ise şunlardır:

1. Kırım Tatarlarının zorunlu göç deneyimleriyle topluluklarını ve kimliklerini inşa süreçleri arasında nasıl bir etkileşim vardır?
2. Ritüeller ile topluluk, aidiyet ve kimliğin inşası arasında nasıl bir etkileşim vardır?
3. Kırım Tatarları nasıl bir kolektif hafıza inşa etmişlerdir.

2. Amaç ve Önem

Bu çalışma Amasya merkeze bağlı İhsaniye mahallesinde meskûn Kırım Tatarlarının topluluklarını ve aidiyetlerini nasıl yeniden ürettiklerini gündelik hayat bağlamında anlamayı amaçlamaktadır. Açmak gerekirse, İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarlarının aidiyetlerini ve kimliklerini, kendilerini nasıl tanımladıklarını, kültürel yaşantılarını, gündelik yaşamlarını nasıl idame ettirdiklerini, ritüellerini ve toplumun etkileşim ağlarını anlayıp bir rapor halinde sunmak tezin temel amacıdır.

Kırım Tatarları bir göçmen topluluğudur. Literatürde Kırım Tatarları gibi zorunlu göçle gelen topluluklar genellikle etnik topluluklar olarak ele alınmakta ve bir diaspora milliyetçiliğiyle/mikro milliyetçilikle ilişkilendirilmektedir. Bu çalışma, Tatarları etnik bir topluluk olmaktan daha ziyade bir göçmen topluluğu olarak ele alınması yönüyle önem arz etmektedir. Etnisite ya da milliyetçilik sorununa odaklı çalışmalar toplulukların gündelik hayatın doğal akışı içinde kendilerini ürettişlerini ele almakta sınırlılıkları yaratmakta ve bilimsel bir miyopluğa neden olmaktadır. Amasya İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarları daha önce sosyal bilimler literatüründe ele alınmış değildir,

bu açıdan önem arz etmektedir. Bir alan araştırması olan bu tez çalışması, bir nitel yöntem uygulamasını içermektedir. Bu çalışma, etnografik nitel araştırma desenini uygulayan ve Kırım Tatarlarının gündelik yaşamlarına onların gözünden bakmayı sağlayan niteliğiyle de özgündür. Çalışma neticesinde ulaştığımız bulgular, toplulukların, özellikle de göçmen toplulukların kültürlerini, aidiyetlerini ve kimliklerini nasıl inşa ve idame ettirdiğine odaklanan sosyal bilimlerin farklı alanlarına katkı sağlayacak niteliktedir.

3. Yöntem

Çalışmamızın amaçlarına gerçekleştirmeye uygun olması bakımından nitel araştırma desenlerinden etnografya kullanılmıştır. İhsaniye Kırım Tatar topluluğunun, topluluk ve aidiyetlerini yeniden ürettiğini anlamak ve betimlemeler yapabilmek adına etnografik çalışma esas alınmıştır. Çünkü etnografik araştırma, araştırmacının topluluğun gündelik hayatına dahil olmasını ve bunun sonucunda derinlemesine anlamlandırma sürecini mümkün kılan bir desendir.

Araştırmanın sahası, Amasya İhsaniye Mahallesi'ndeki Kırım Tatarları'dır. Amasya İhsaniye Mahallesi, Amasya Samsun yolu üzerinde, Amasya il merkezine bağlı mahallerden biridir. Şamlar ve Bahçeleriçi Mahallelerine komşudur. Ulaşım açısından şehir içi otobüsleri ile ya da özel araçlarla ulaşım sağlanabilir. Saha araştırması esnasında amaç ve araştırma soruları esas alınarak katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın temel veri oluşturma tekniği katılımcı gözlemdir. Kırım Tatarlarının gündelik yaşamlarına katılmış ve onlarla birlikte yaşanmıştır. Araştırmacının kırım tatarı olması topluluğun arasına katılmayı ve sahaya girişi kolaylaştırmıştır. Veri oluşturmak için katılımcı gözlemin yanında derinlemesine görüşmeler de yapılmış, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve görüşmeler görüşülen kişilerin onayı alınarak ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Ses kaydının mümkün olmadığı durumlarda not alınmıştır. Görüşmeler belirli yaş aralığı, statü, eğitim seviyesine indirgenmemiş, 18 yaş üzeri kadın ve erkekler ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde kayıt altına alınan cevaplar deşifre edilmiş, eksiklik görülen konularda topluluk üyeleri ile yeni görüşmeler yapılarak tekrar düzenlenmiştir. Görüşme ve gözlem yapılacak örneklem birimleri kartopu örnekleme ve amaçlı örnekleme teknikleriyle belirlenmiştir.

Toplum bilim araştırmalarında zaman, maliyet ve emek gibi unsurlar araştırmacı üzerinde sınırlayıcı olabilir. Bu da araştırma örnekleminin seçiminin uygun olmasını gerekli kılar. Bu nedenden ötürü çalışmamızda amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak derinlemesine görüşme tekniği ile hedefimiz doğrultusunda uygun olan mahalle ele alınmıştır. Bunun yanı sıra İhsaniye Mahallesiinde yapılan görüşmeler bizi Kartopu rnekleme veya başka bir deyişle zincirleme örnekleme gitmemize imkn vermiştir. Çünkü kartopu örnekleme araştırmacı amaçlı bir yöntemle sahada kimlerle grşebileceğini sorar ve topluluğun yönlendirmesiyle görüşülecek kişilere birer birer ulaşır. Bu nedenle saha çalışmamız boyunca kartopu örnekleme dahilinde İhsaniye Kırım Tatarları hakkında bilgi sahibi olunacağına inanılan topluluk üyeleriyle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı kendi etkileşim ağlarını ve topluluğun nde gelenlerinin etkileşim ağlarını genişletmiş ve örnekleme nihai halini vermiştir. Araştırma sonunda toplam on sekiz kişiyle görüşülmüştür. Ayrıca, Topluluğun elinde bulunan resmi evraklar, araştırmamıza yapacağı katkı açısından, fotoğraflanarak dijital ortamda kaydedilmiştir. Topluluğun elinde bulunan belgelerin, alıp götürülüp çoğaltma imkanı olduğu halde, özel eşyalar olması hasebiyle alınıp gtrlmeyip, izin alınarak, görüşmenin yapıldığı evlerde hemen fotoğraflanıp kayıt altına alınmıştır.

Araştırma süreci üç aşamadan meydana gelmiştir. Bunlar; keşif aşaması, etnografik saha araştırması ve veri analizidir. Araştırmamıza başlamadan önce Kırım Tatarları hakkında genel bir bilgi edinme çalışması yapılmıştır. Özellikle Kırım Tatar gleri ve Kırım'ın bugün ki durumu hakkında bilgi toplanmıştır. Veriler katılımcı gözlem ve enformel sohbet tarzı derinlemesine görüşmeler şeklinde düzenlenmiş olup, saha araştırması süresince veri girişleri periyodik olarak yapılarak sınıflandırılmıştır. Böylelikle veri analizi ve saha çalışması eş zamanlı olarak yürütülmüş, veri doğgunluğuna ulaşılana dek analiz ve değerlendirmeler devam etmiştir. Veri oluşturma ve analizinin döngüsel bir şekilde devam etmesi araştırma süresince eksikliklere göre veri oluşturulmasına olanak tanıyarak, veri girişi ve analizinin tekrarlanması sağlamıştır. Ayrıca veri analizi sürecinde gözlem notları bilgisayar ortamına aktarılmış, bilgiler sınıflandırmış, tanımlanmış, yorumlanmıştır. Araştırma süreci boyunca gözlem notları alınmış olup, görsel veriler ve kişisel dokümanlar düzenlenmiştir. Çalışmamızın araştırma sürecinde araştırma soruları sürekli değişip, revize edilmiş olup nihai sonuca varılmaya çalışılmıştır. Derinlemesine anlama ulaşmak adına veri doğgunluğuna ulaşılana kadar

sahaya geri dönüşler yapılarak katılımcı gözlem ve görüşmeler yapılmaya devam edilmiştir. Bu süreçte katılımcı gözlemin yanı sıra enformel sohbetler ile görüşmeler desteklenmiştir. Ayrıca, görüşmeler bölgede yaşayan her yaş, statü ve eğitim seviyesinden bireyleri kapsamış olup, etik kurallar çerçevesinde görüşmeler yapılmıştır. Veri doygunluğunun oluşmasıyla birlikte saha araştırması tamamlanmıştır. Oluşturulan veriler sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Yapılan görüşmeler esnasında anlatılan kültür, ritüel ve adetlerde kullanılan Tatarca özel isimlerin Türkçeleri de öğrenilmiş ve metin içinde parantez içerisinde yazılmıştır.

I. BÖLÜM

KIRIM'DAN AMASYA İHSANİYE MAHALLESİNE UZANAN BİR GÖÇÜN HİKÂYESİ

1.1. Göç, Göçmenlik ve Kültürel Etkileşim

“İnsanlık tarihi kadar eski olan göç kavramından bahsedildiğinde ilk akla gelen, bireylerin ya da toplumsal kümelerin coğrafi anlamda geçici ya da kalıcı olarak yer değiştirmeleridir”.¹ Bireyler ya da topluluklar farklı toplumsal, siyasal, ekonomik vb. nedenlerle iradi olarak göç kararı alabilirler. Kimi zaman ise göç etmek büyük bir zorunluluk haline gelir. Zorunlu göç, şiddet içeren anlaşmazlıklar, büyük ekonomik zorluklar gibi koşullardan kaynaklanır.² “Göç olgusunun merkezi karakteri göçmenin, kim olduğuna ilişkin bir görüş birliği olmamakla birlikte, göçmen, başka bir ülkeye ya da bölgeye iradesi ile göç eden kişidir”.³ “Göç hareketleri gönüllü veya zorunlu bir biçimde meydana gelmektedir. Tarihe bakıldığında kitlesel göç hareketlerinin çoğunlukla belirli bir zorunluluktan kaynaklandığı görülmektedir”⁴.

“Göç tarihi insanlık tarihi ile başlar. Ama göçün modern bilim ve sosyolojinin konusu olması XIX. Yüzyıldadır”.⁵ “Göçün açıklanmasına dönük çabaların görece çok kısa bir zaman diliminde ortaya çıktığını söyleyebiliriz. 1876 ve 1889 arasında İngiliz istatistikçi Ravenstein’in Kraliyet İstatistik Topluluğu dergisinde yayınladığı ve iç göç odaklı göçün prensipleri makalesinden sonra 1950'lere dek ciddi bir katkı olmamış ondan sonra da daha çok ekonomi ve kalkınma eksenli modeller öne çıkmıştır”.⁶ İlk dönem göç kuramcıları göçü açıklarken kendi yaşadıkları deneyimlere ve kendi toplumsal değişimlerine göre, göç ve göçmen kavramını açıklamaya çalışmışlardır. Bu

¹ E. Deniz Ela Özcan, “Çağdaş Göç Teorileri üzerine Bir Değerlendirme”, *İş ve Hayat Dergisi*, 2016, Sayı:4, s.185.

² İbrahim Sirkeci, Filiz Göktuna Yaylacı; “Klasik Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar”, Filiz Göktuna Yaylacı (der.) içinde, *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* (s.15-19), Transnational Press London, 2019, s.17.

³ IOM (Uluslararası Göç Örgütü), “*Göç Terimleri Sözlüğü*”, çev. ed. Bülent Çiçekli, Cenevre, IOM, 2009. Aktaran Sirkeci, Yaylacı; s.18.

⁴ Zeynep Aksoy, “Uluslararası Göç ve Kültürler Arası İletişim”, *Uluslararası Sosyal araştırmalar Dergisi*, 2012, Cilt:5, Sayı: 20, s.293.

⁵ Kübra Yücel Yönlü, *Göç Sosyolojisi (Batı Eksenli Dünya Düzeni ve Türkiye’ye Gelen Dış Göç Dinamiği)*, Doğu Kitabevi, İstanbul 2018, s.13.

⁶ Sirkeci, Yaylacı, s.15

yönüyle Deniz ve Özcan'ın da işaret ettiği üzere göç değişmez, kesin ve katı kanun ve ilkelere tabi değildir.⁷ Üstelik bu kuramlar Batı'nın kendi deneyimleriyle ilişkili olduğu ve genelde ekonomik temelli açıklamalarla sınırlı kaldığı için Kırım Tatar topluluğunun göç deneyimine dair genel geçer ve kesin bir açıklamayı getirdiğini söylemek de oldukça zor görünmektedir. Kırım Tatarının göçlerini mevcut göç kuramlarına göre sadece sebep sonuç ilişkisi bağlamında açıklayabilmek mümkün gözükmemektedir. Çünkü göç süreci ailelere göre farklılık göstermekte, ailelerin genelinin sürgün ve yönlendirilmiş kolektif göçle geldikleri görülmekte, ancak baskı neticesinde gerçekleşen bireysel göçlere de rastlanmaktadır. Göç kuramları Batı kaynaklı olduğu için kendi yaşamışlıklarını kuram haline getirmişlerdir bu da topluluğa (sürgün ve göç etme nedenlerine bakıldığında) tam manasıyla örtüşen bir göç kuramının olmadığını göstermektedir. Fakat ilk dönem klasik kuramlardan itme çekme kuramı, Peterson'un beş göç tipinden, zoraki ve yönlendirilmiş göç kuramı, topluluğun göç sürecini anlatmakta ve açıklamakta kullanılabilir.

“İtme-çekme kuramında, bulunulan yer ve göç edilecek yer arasında olumlu ve olumsuz koşullar vardır. Gelişen itme-çekme modelinde iki yer arasındaki olumlu ve olumsuz nitelikler ile düzenleyici diğer kişisel ve çevresel faktörlerin etkisiyle göçün şekillendiği öne sürülmektedir”.⁸ “Kuramın temel çerçevesini oluşturan ve işlerliğini sağlayan önemli bir nokta da yaşanılan yer ile göç edilecek yerdeki olumlu ve olumsuz faktörlerin birbirlerinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerekliliğidir”.⁹ İtme-çekme faktörleri kişilere göre değişmektedir. Bu faktörler çeşitlilik arz etsede, temelde insan hayatının devam ettirilebileceği, kişilerin ailesi ve çevresiyle daha güvenli, daha sağlıklı, ekonomik olanakları daha fazla olan bir yerde hayat sürdürebileceğine inandıkları yere göç etmektedirler. İtme-çekme kuramı her ne kadar ekonomik temelli göçleri açıklamaya çalışsada, bulunulan yer ve gidilecek olan yerin avantaj ve dezavantajları karşılaştırılarak bir tercih yapılır. Bunun sonucunda göç etmeye karar verilir.

Peterson'un “beş göç tipinde” anlattığı zoraki ve yönlendirilmiş göç kuramı, topluluğun Kırım'dan Dobruca ve Türkiye'ye yaptığı göçü en iyi şekilde açıklama olanağı sunan

⁷ Özcan, s.187.

⁸ Sirkeci, Yaylacı, s. 21.

⁹ Savaş Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Güz 2006, Sayı:17, s.73.

kuramdır. Zoraki ve yönlendirilen göçlerde baskı unsurları çok etkilidir. Göç edecek olan bireyler zoraki göçte nereye gideceğine kendi karar veremez. Yönlendirilen göçlerde ise baskı unsurları göçü belli bir bölgeye kanallı eder, göç edecekleri yeri seçemezler fakat gidip gitmeme iradeleri kendi ellerinde bulunur.¹⁰

Göç olgusu Kırım Tatar toplumunun yaşamına 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nın imzalanıp Kırım'ın Ruslar tarafından işgal edilmeye başlamasıyla girmiştir. Kırım Tatarları isteyerek veya zorunlu olarak bu tarihten itibaren kitleler halinde göç etmişlerdir. “Göç çoğu zaman toplumların hayatta kalmaları, birlik ve beraberliklerini devam ettirmeleri, gelişme ve ilerlemelerinin temel kaynaklarından biri olmuştur”.¹¹ Kendi topraklarında hayatlarını idame ettirme şansını bulamayan ya da sürgüne maruz kalan topluluk üyeleri, gittikleri yeni yerlerde kimliklerini ve kültürlerini, adaptasyon süreci sonrasında yeni haliyle tekrar inşa ederek toplumsal hayata dahil olmuşlardır.

1.2.Amasya İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarları

Kırım Hanlığının Rusya tarafından işgal edilmesiyle birlikte Kırım Tatarları, politik baskı ve çatışmalar neticesinde Kırım'dan göç etmek zorunda kalmışlardır. Kırım Tatarlarının göçle tanışması, 1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca antlaşması ile Kırım'ın Rusya tarafından işgali, ardından 1792 yılında imzalanan Yaş antlaşması ile birlikte Kırım'ın tamamen kaybedilmesinin ortaya çıkardığı sonuçtur.

Amasya'ya ilk göç eden Kırım Tatar topluluğu Gözlek ve Kayabaşı arasında kalan bölgeye iskân edilmek istenmiştir. Fakat bu, bölgenin bataklık olması, sıtma tehlikesi ve topluluğun tarımsal bilgisi olmamasından ötürü kabul görmemiştir fakat İhsaniye Mahallesinde bulunan alana yerleşmeden önce bu bölge de belli bir süre kalınmıştır. Daha sonra eskiden mezarlık olan Şamlar ve İhsaniye Mahallesi arasında kalan bölgeye Tatarlar, ücretleri taksitler halinde ödenmek kaydıyla, devlet tarafından yaklaşık iki yüz ve iki yüz kırk metrekare arası ev ve arsalarla iskân edilmişlerdir. Mahallenin adı ilk gelen topluluğun Romanya Köstence şehrinin Mecidiye kasabasından göç etmiş olmasından ötürü Mecidiye Mahallesi olarak belirlenmiştir. Cumhuriyet ilk yıllarında da Mecidiye Mahallesi olarak isimlendirilen mahalle daha sonra İhsaniye Mahallesine

¹⁰ Çağlayan, s.76.

¹¹ İlkay Şahin, *Göçmen Kadınların Dini Ritüellere Katılımı: Amersfoort (Hollanda) ve Boğazlıyan Örneğinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, Kayseri 2008, s.15.

dahil edilmiştir fakat belli bir süre daha özellikle “Askerlik Şubesi” kayıtlarında Mecidiye Mahallesi olarak isimlendirildiği görülmektedir.¹² Mahalleye Kırım Tatarlarının yerleşmesinin ardından parçalar halinde yeni Tatar göçleri olmuştur. Her gelen göçmen topluluk için yeni bir sokak açılarak, topluluğun ifade ettiğine göre akraba olanlar bir arada olmak kaydıyla; bitişik, sıralı düzen inşa edilen evlere Kırım Tatarları ücretlerini sonra ödemek kaydıyla yerleştirilmişlerdir.

Göç, tüm dünya toplumları ve tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır. Göçle birlikte toplumlarda çeşitli değişimler geçirerek var olmaya ve bu değişimleri sürekli olarak yaşamaya devam ederler. İhsaniye Kırım Tatarları da yaşadıkları göçlerin ardından şekillenen bir topluluktur. Göçün ardından yaşam alanı bulan topluluk üyeleri, kültür ve ritüellerini yaşatacak alana sahip olmuşlardır. Yerli topluluklarla ve hakim kültürle etkileşimleri, kültürde yaşanan ve ritüellerde tezahür eden değişim, topluluğun aidiyetini de yeniden üretmesine ve özgün bir kimliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Kırım Tatarları yerleşmiş oldukları Amasya şehrinde yaşayan topluluklarında Müslüman ve Türk olmasından dolayı, uyum sürecini kısmi zorluklarla geçirmişler ve toplumsal etkileşiminde neticesinde kimlik ve aidiyetlerini yeniden üretim sürecine girmişlerdir. Bu süreçte yaşanan değişim incelendiğinde topluluğun göç edilen yerdeki halktan etkilendiği gibi, göç edilen yerdeki halkı da etkilediği görülmektedir. Görüşmeler esnasında mahalleye sonradan yerleşen yerli halkın bazı Tatarca kelimeleri bildikleri ve Tatar yemeklerini yaptıkları, Kırım Tatarlarının bazı milli törenlerine katıldıkları görülmektedir. Bu duruma sebep olarak birlikte yaşamının vermiş olduğu etkileşim, ortak kültürel ve tarihî kökler, yapılan evlilikler neticesinde kurulan akrabalık bağları gösterilmektedir.

İhsaniye Kırım Tatar topluluğu, kültürlerini yaşatmak ve topluluk olarak dayanışmayı, birlik ve beraberliklerini artırmak adına 18 Mayıs 2008 yılında Amasya Kırım Türkleri Derneğini kurmuşlardır. Derneğin kurulması ve gelişen teknoloji ile birlikte Anadolu’da bulunan diğer Kırım Tatar toplulukları ile de iletişim kurmaya başlamışlardır. İletişim ağlarının artması, sosyal medya üzerinden ve dernekler aracılığı ile paylaşılan haberler İhsaniye Kırım Tatarlarında yeni bir bilincin oluşmasına ve yeni bir topluluğun ortaya

¹² Bakınız: Ekler bölümü, Belge 1, 2, 3.

çıkmasına neden olmuştur. Anadolu’da yaşayan diğer Kırım Tatar toplulukları ile birlikte ortak olarak gerçekleştirilen ritüeller, Kırım’da yaşanan olaylara verilen ortak tepkiler ve derneklerin ortak olarak yaptıkları organizasyonlar iletişim imkânlarının artmasına bağlanmaktadır. Artan bu iletişim olanakları ve dernekleşme topluluğun kimlik ve aidiyetini inşa sürecini de etkilemiş görünmektedir.

Araştırmamızın konusu, Amasya merkeze bağlı İhsaniye Mahallesinde meskun Kırım Tatarlarının yaşadıkları göç sonrası “topluluk ve aidiyetlerini yeniden üretiş” süreçlerini incelemektir. Topluluk ve aidiyetin yeniden üretiş sürecini ele almayı kendisine konu edindiği için işe göçü açıklayarak başlamak gerekmektedir.

1.2.1. “Biz Kırımdan Çıkanda Kar Yağmadı Kan Aktı”¹³: Anavatandan Sürülmek

“XIX. yüzyılda gelişen Doğu uygarlıklarını ve Osmanlının bağlı olduğu bölgeyi de Batı egemenliğine katma çabası, hem Osmanlı içinde hem de Batı içinde çatışmalara neden olmuştur. Buna bağlı olarak ortaya çıkan gelişmelerde Osmanlının tasfiye süreci bir dizi yeni göç hareketlerine neden olmuştur”.¹⁴ “XIX. yüzyılda yapılan anlaşmalar sonucu Kırım ve Kafkasya’dan Osmanlıya yoğun göç hareketleri yaşanmıştır. Artık göç itici ve çekici faktörlerden çok hükümetlerin politikalarıyla şekillenmeye başlamıştır”.¹⁵

Kırım Tatarları, Kırım Hanlığının 1774 yılında Küçük Kaynarca Antlaşmasının imzalanması ile Rusya tarafından işgalinden sonra yoğun bir Rus baskısı ile karşılaşmışlardır. Amasya Kırım Tatarlarının da günümüzde Romanya ve bir kısımda Bulgaristan sınırlarında kalan Dobruca bölgesine göç etmeleri bu baskının sonucunda olmuştur. Sosyokültürel bir asimilasyonu hedefleyen bu politik baskılar arasında ilk akla geleni: “Tatar gençlerinin zorla askere götürülmek istenmesi, Rus kolonyal idaresi tarafından Tatarların topraklarının ellerinden alınması gelmektedir. Savaş dönemlerinde Tatarların hayvanlarını kaybetmesinden dolayı fakir düşmeleri de bu süreçte etkili olmuştur. Üç sene zarfında Orenburg Guberniya’sına göç etmeyen Tatarların zorla göç ettirileceğinin Rus memurları tarafından söylenmesi, Kırım’ın çeşitli köylerinden savaşa katılan Tatarların Harkov, Kursk, Ekaterinoslav gibi şehirlere sürülmeleri, Rus hükümetinin İslam dinini yok edip, Müslümanların Hristiyanlığa mecburi olarak

¹³ Sürgünü anlatan bir Kırım anonim halk türküsü.

¹⁴ Yönlü, s.25.

¹⁵ Yönlü, s.26.

geçirileceği dedikodusunu yaymaları da Kırım Tatarlarını göç etmeye teşvik etmiştir. Rusların Türkiye’den gelme, iyi Türkçe konuşan ve Müslüman adetlerini iyi bilen Rum ve Ermenilere molla kıyafeti giydirip, Türk Mollası diye tanıtip, Türkiye’ye göç etmenin vacip olduğunu halk arasında teşvik etmeleri de bu göçlerin sebepleri arasında gösterilebilir”.¹⁶

Bununla birlikte saha araştırmamız göstermiştir ki Kırım Tatar toplumunun göç etme nedenleri ailelere göre değişmektedir. Yapılan mülakatlarda elde edilen bilgilere göre toplu bir göç olsa dahi sebepleri kişilere göre farklılık göstermektedir. Bu farklılaşma görüştüğümüz Kırım tatarlarının şu ifadelerinde açıkça görülmektedir:

“Atlarımızı alıp Ruslara vermişler bizimkilerin ellerinde bir şey kalmamış fakirlik var. Ya buradan gidersiniz ya da bizim azabımız olursunuz diye Rus komşuları laf atıyorlarmış annemin dedesi Dobruca taraflarına gitmiş (Şükran A.).”

“Büyük dedemi Ruslar askere götürmek istemişler o da kaçmış askerden sonra yakalanmayım diye bir daha köyüne gitmemiş. İş güç olmayınca da eşkiyalık yapmış yakalanmış hapse girmiş buda hapisten kaçtıktan sonra daha da geri dönmemiş Mecidiye’de akrabaları varmış oraya gitmiş (Hayriye Y.).”

“Dedem Kırım Savaşına katılmış bundan dolayı kendisine Paşa İbrahim demişler savaştan sonra Canköy’e gelmiş ailesinin Ruslar tarafından Kafkaslara yollandığını haber alınca onları aramak için peşlerine gitmiş fakat bulamayınca Mecidiye’deki akrabalarının yanına gitmiş sonra bir daha da dönememiş 93 Harbi çıkmış (Tahsin K.).”

“Ben Rus’a askerlik yapmam diyen dedem Kırım’dan İstanbul’a gelmiş bir süre orda durduktan sonra Amasya’ya göç etmiş (Metin K.).”

“Köyümüzü Ruslar basmış çok adam öldürmüşler dedem çocukmuş ama hepsini görmüş (Leman Y.).”

Görüldüğü üzere Kırım’dan göç nedenleri farklı olsa da Kırım Savaşı ve 93 Harbinin başladığı ve bittiği yıl aralığında zorunlu olarak, baskı unsurlarının neticisinde Dobruca’nın Köstence (Mecidiye, Babadağ, Tuzla Kasabaları) Varna ve Silistre şehirlerinden ya da direkt olarak Kırım’dan Tatarlar Türkiye’ye göç ettirilmişlerdir. Bazı Kırım Tatar aileleri göç ettikleri şehirlerin ya da bölgenin isimlerini Türkiye’ye geldikten sonra, soyadı kanunuyla birlikte soyadı olarak almışlardır. Buna Kırım, Özü, Yeşilyurt, Babadağ, Varna ve Köstenceli soyadları örnek olarak verilebilir.

Kırım’dan, Dobruca Bölgesi ve direkt olarak Türkiye’ye yapılan göçler ailelerin ya da bireylerin tek başına göç etmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Göçe karar verenler baskı unsurlarının etkisinde kalarak kendi iradelerince karar vermiş olsalarda göçün

¹⁶ Memet Enver Ozenbaşı, *Qırım Muacirleri (1860-1862)*, Qırımşınaslık İlmiy Araştırma Merkezi/Qırımtatar Tili ve Edebiyatı İlmiy Araştırma Merkezi, Aqmescit, 2007. s.6.

gerçekleşme biçimi “zorunlu ve yöneltilmiş göç” kuramının vurguladığı şekliyle zorunlu ve yönlendirilmiş, üstelik de kolektiftir. Çünkü göç etmek isteyenler Türkiye’ye yönlendirilmiştir ya da zorunlu olarak gönderilmiştir. Kırım’dan direkt olarak Anadolu’ya ve Dobruca Bölgesi’nin Babadağ, Mecidiye ve Varna bölgelerinden Amasya’ya yapılan göçlerin haritaları ekler kısmında verilmiştir.

2.3.Anavatanı Yurt Tutmak: Amasya İhsaniye Mahallesi Yerleşim

Anlatılanlara bakılırsa Şamlar Mezarlığının kuzey tarafı ile daha önce Dağıstan muhaciri Şirvanlıların iskân edildiği bölge olan eski adı Göklusu (Göklası), Dağıstan muhacirleri yerleştirildikten sonra adı İhsaniye Mahallesi olan mevkinin arasında kalan eski bir mezarlık alanı olan boş kısma Kırım Tatarları devlet eli ile yerleştirilmiştir.¹⁷ İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarları, iskân edildikleri bölgeye yerleşmeden önce buranın eski bir mezarlık alanı olduğu söylenmektedir. “*Bir senesi epey bir sel gelmişti su toprağı alıp gidince sokak aralarından bir sürü mezar çıktı* (Recep K.)”. Mezarlık olmasını doğrulayan mezar kalıntıları mahalleden geçen tren yolu boyunca görülmektedir. Topluluğun ilk göç ettiği yıllarda, Amasya merkeze bağlı Gözlek ve Kayabaşı köyleri arasında kalan bölgeye yerleştirilmek istenen Kırım Tatarları, burada belli bir süre ikamet ettikten sonra burada kalmak istemediklerini belirterek, İhsaniye Mahallesi ile Şamlar Mahallesi arasında kalan bu alanı kendi paraları ile satın alarak yerleşmişlerdir. Fakat yerleşme düzeni ve evlerin sıralanışı devlet tarafından belirlenmiştir ve sıralı olarak yapılan evler sokaklarla bölünmüş, genelde akraba olanlar aynı sokağa yerleştirilmiştir. Mahalleye yapılan göç ve yerleştirme ilk yerleşimcilerden sonra da 1952 yılına kadar ara ara devam etmiştir. En son bir aile Güney Dobruca Silistre’den mahalleye yerleştirilmiştir.

Mahallenin adı ilk göç edip mahalleye yerleşen topluluğun Dobruca Bölgesinin Köstence Şehrinin Mecidiye Kasabasından gelmesinden dolayı Mecidiye olarak isimlendirilmiştir fakat halk arasında Tatar Mahallesi olarak adlandırılmaktadır. Osmanlı dönemindeki çeşitli belgelerde (vergi makbuzları, mahkeme kayıtları, sıhat şahadetnameleri, nüfus değişim pusulaları, askerlik yoklama kağıtları vs.) mahalle

¹⁷ Dağıstan muhacirlerinin yerleştirilmiş olduğu Göklusu (Göklası) mahallinin, İhsaniye adı altında yeni bir mahalle olarak kurulduğuna dair evraklar ekler kısmında yer almaktadır.

Mecidiye Mahallesi olarak geçmektedir.¹⁸ Cumhuriyet Döneminde ise bir süre daha Mecidiye olarak isimlendirilen mahalle daha sonra önceden mevcut olan Dağıstan muhacirlerinin yerleştirilmiş olduğu İhsaniye Mahallesi'ne dâhil edilmiştir ama halk arasında hala Tatar Mahallesi olarak anılmaya devam etmektedir.

Topluluk, Kırım'ın Bahçesaray, Kerç, Canköy ve Romanya Dobruca Bölgesi'nin Mecidiye, Babadağ, Tuzla, Kavarna, Mankalya kasabalarından göç etmiş olduğu halde Osmanlı nüfus kayıtlarında doğum yeri olarak, Kırım'dan direkt Türkiye'ye göç edenler için Kırım, Dobruca'dan göç edenler için Rumeli yazılmıştır. Tek tek şehir ve kasaba isimleri yazmak yerine genel olarak göç ettikleri bölge, nüfus kayıtlarına doğum yeri olarak yazılmıştır.

Kırım ve Dobruca Bölgesinden göç eden Tatarlar yerleştirilmiş oldukları Amasya'ya devlet eli ile yerleştirilmişlerdir. Fakat Amasya'daki İhsaniye Mahallesi'ne gelişleri "serbest göç" olarak değerlendirilebilir. Bunun nedeni ise daha önceden Amasya Merkeze bağlı Gözlek ve Kayabaşı arasında kalan bölgeye yerleştirilmek istenen Tatarlar bu bölgeyi bataklık olması ve sıtma tehlikesinden dolayı burada kalmayı reddetmişlerdir.

Kırım Tatarlarının İhsaniye Mahallesi'ni seçmeleri, ilk dönem göç kuramlarından itme-çekme kuramına göre, tercih edildiği söylenebilir. "Klasik göç kuramlarından itme-çekme kuramına göre, hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörler vardır".¹⁹ İhsaniye'yi seçme nedenleri çekici faktörlerden daha sağlıklı ve sıhhi bir bölge olması, demircilik ve at arabacılığı yapma açısından şehir merkezine yakın olmasından dolayı daha elverişli olması gösterilebilir. İhsaniye Mahallesi'nin itici nedenleri ise "bitişik, sıralı düzen, ortalama iki yüz metrekare, azbarlı (bahçeli) evler" için para ödemek zorunda kalmaları ve şehirde yaşanabilecek olan sosyal ve ekonomik problemlerdir. Daha öncesinde iskân edilmek istendikleri Gözlek ve Kayabaşı köyleri arasında kalan bölge bataklık olmasından dolayı yoğun sıtma hastalığının görülmesi hatta bu hastalıktan ölenlerin olması buranın itici nedenlerindendir. "*Babamın ufak kardeşi burada zehirli sıtmaya yakalanıp ölmüş* (Tahsin K.)".

¹⁸ Tatarların yerleştirildikleri bölgenin adının Mecidiye Mahallesi olduğuna dair evraklar, belgeler kısmında yer almaktadır. Mahalle daha sonra, mevcut olan İhsaniye Mahallesi'ne dahil edilmiştir ve günümüzde Tatarların yaşadığı mahalle İhsaniye Mahallesi'dir.

¹⁹ Savaş Çağlayan, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Güz 2006, Sayı:17, s.73.

Başka bir itici neden ise topluluğun bu bölgede kalmasından dolayı ilerde mecburi olarak tarıma dayalı kazanç elde etme ihtimalidir. İhsaniye Mahallesi Kırım Tatarlarının tarım bilgisi tarımsal geçmişleri yoktur. Bu yüzden zorlanacaklarını düşünerek bu bölgeye yerleşmek istememişlerdir. Topluluğun dilinde dahi çoğu tarım aletinin Tatarca ismi bilinmemektedir.

“Biz çiftçilik bilmeyiz bilmediğimiz işin ismi de olmaz (Mehmet Y.)”.

“Bizimkiler ilk geldiğinde Gözlek altından bedava yer vermişler ama bizim büyükler biz çiftçilikten anlamayız at besler, arabacılık yapar, demircilik yaparız burada geçinemeyiz deyip burda durmak istememişler (Ahmet Y.)”.

“Büyüklerimizin anlattığına göre burası o zamanlar bataklıkmiş doğru düzgün ev yapılacak yer yokmuş kalmak istememişler (Leman Y.)”.

“Bizimkiler tarım bilmezler, ekip biçmeden anlamazlar burada kalırsak ne yer ne içeriz zaten hep bataklık deyip bir iki sene orda kalmışlar hatta benim buraya gelin gelmem dedelerimizin Kayabaşı’nda tanışmasından olmuş (Resmiye T.)”.

“Sıtma varmış o senesi babamın abisi de orda zehirli sıtmadan ölünce durmamışlar orda bizi şehre gönderin, çiftçilik bilmeyiz, at arabacılığı demircilik yaparız biz diyerek ayrılmak istemişler (Üzeyir K.)”.

“Ne yapalım burada bizi sinek yer demişler zaten her yer hastalık dolu sefalette var çocukları için orda kalmak istememişler ama eskilerin anlattığına göre heralde bir beş on yıl kalmışlar (Şaziye K.)”.

Bu itici nedenler Tatarları İhsaniye Mahallesi’ni tercih etmeye sevk etmiştir. Göçmen olmanın getirdiği sosyal statü nedeniyle topluluk uyum ve dahil olma aşamalarını yaşarken bu süreçte yeni bir Kırım Tatar topluluğu oluşturmuşlardır. Amasya Kırım Tatarları yerleştikleri bölgedeki halkın kültürüne uyum sağlarken, kendi kimlik ve kültürlerini dil ve ritüeller aracılığıyla adapte oldukları toplumun kültürüyle de harmanlayarak topluluklarını ve aidiyetlerini yeniden inşa sürecine girmişlerdir. Bu süreçte geldikleri bölgedeki topluluktan etkilendikleri gibi etkileşim içinde bulundukları topluluklara da katkıları olmuştur. Mahallede oturan yerli halk bazı Tatarca kelimeleri dahi konuşmakta ve bilmektedir. Akay: Erkek, Apakay: Kadın, Aruv:İyi, Katesin: Ne edersin vb. kelimeleri yerli halkta Tatarlar aracılığı ile öğrenmiştir. Aynı şekilde Kırım Tatar yemeklerini de mahalledeki yerli halkta Tatarlar aracılığı ile öğrenmiştir. Amasya ve çevresinde bulunan, diğer Tatar toplulukları ile akrabalık bağı geliştirilmesi sonucu, mahalleye yerleşen Tatarlarda bulunmaktadır. Özellikle Amasya Merzifon ilçesinden, Samsun’un Havza ilçesinden Tatarlarla akrabalık kurulmuştur.

Mahallenin ilk kurulduğu yıllarda planı devlet tarafından çizilen ve yapılan evlere yerleşen Kırım Tatarları ibadet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir de cami inşa etmişlerdir. Caminin ismi Mecidiye Camidir. İsmin kaynağı konusunda iki farklı

söylenti vardır. Biri halk tarafından verilen Mecidiyelerle²⁰ yaptırıldığından dolayı Mecidiye isminin verildiği diğeri ise; Köstence şehrinin Mecidiye Kasabası'ndan geldiği için Mecidiye olarak isimlendirilmiştir. Fakat ilk görüş daha kuvvetli görünmektedir. Çünkü halk camiye kendi imkânları ile para vererek yaptırmıştır. Büyük çoğunlukla Köstence Mecidiye Kasabası'ndan gelmiş olsa dahi caminin isminin, mecidiye verilmesinden dolayı Mecidiye olduğu topluluktan tarafından genel kabul gören görüştür. Herkes dedelerinin Mecidiye vererek yaptırdığını anlatmaktadır.

²⁰ Mecidiye: Osmanlı Padişahı Abdülmecid'in tahta çıkışının altıncı yılı dolayısıyla 1260'ta (1844) onun adına basılan altın ve gümüş paraların genel adıdır. Bakınız: *Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, Ankara2003, Cilt:28, s.239.

II. BÖLÜM

BİR GÖÇMEN TOPLULUĞUNU, AİDİYETİ VE KİMLİĞİ İNŞA ETMEK

2.1.Ritüeller ve Aidiyet

“Ritüel, yazılı olmayan belirli ve sıralı hareketlerin yapılmasıdır. Etnologlara göre ritüel grubun içinde ki türü oluşturan üyelerin “*sabitleşmiş*” gösterileri olarak tanımlanmaktadır”.²¹ “Gordon Marshall’a göre ritüel uygun zamanlarda yerine getirilen ve sembollerinde kullanılabildiği sık sık tekrarlanan bir davranış modelidir”.²² Bir başka deyişle ritüeller, toplum tarafından kabul görmüş, adet haline gelmiş, yapılması zorunluluk derecesinde önem arz eden kökleri topluluğun ortaya çıkması kadar eski uygulamalardır. Ritüeller bir topluluğun genel karakteristik uygulamaları olması hasebiyle diğer topluluklardan kendilerini “*ayır*” eden sınırdı çizmektedir. Amasya İhsaniye Kırım Tatar toplumunda bu ifade görüşmelerde “*biz bunu böyle yaparız*” sözüyle ifade edilmektedir. Bu ifade de hem ritüellerin toplumsal yönüne hem de diğer toplumlardan ayırt edici tarafına dikkat çekmektedir.

“Ritüeller, sosyokültürel hayatın kutsallarını toplumsallaştırmakta; dinle çeşitli biçimlerde ilişkili olan geleneğin kutsallıklarına dair referansları bünyesinde barındırdığı gibi dini inançları eyleme dönüştürerek kolektif bir paylaşımın konusu haline getirmekte, dindarlığın toplumsal boyutunu inşa etmektedir”.²³ Ramazan, kandiller ve dini bayramlar ritüelin kutsallaştığı alanlardır. Dini kutlamalarda yapılan, İslamiyet’le herhangi bir şekilde ilişkisi bulunmayan ritüeller, topluluk tarafından kutsal olarak atfedilmektedir. İhsaniye Kırım Tatar topluluğunda ritüeller topluluğun kimlik ve aidiyetini yeniden üretmesinde büyük etkindir. Ritüellerin kolektif yapısı topluluğun bir arada olmasını sağlayarak kültürün aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bunda

²¹ Roy, A. Rappaport, “Ritüel”, (Çev. Kürşat Korkmaz), (içinde) *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar II*, Geleneksel Yayıncılık, s. 138

²² Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve sanat Yayınları, Ankara, 1999. Aktaran: Serpil Murtezaoğlu, “Kültürel Belleğin Ritüel Yoluyla Kuruluşu”, *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 2012-2 (Temmuz-Aralık), Balkan Özel Sayısı II. s.345.

²³ İlkay Şahin, “Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik”, *AÜİFD* (2008), sayı II. s.270.

ritüellerin kutsalla olan bağı da önemlidir. Şahin'in belirttiği üzere, Durkheim, "bir ölçüde de olsa kutsallığı barındırmayan hiçbir ritin olamayacağını belirtir".²⁴

Ritüellerin, kutsal ve kolektif olması İhsaniye Kırım Tatar topluluğunda topluluk aidiyetinin ve iletişimin kopmamasına, kültürü aktarmaya ve yapılan törenler sayesinde diaspora milliyetçiliğinin doğuşuna neden olmuştur. Özellikle "Tepreş ve 18 Mayıs 1944 Sürgünü'nde hayatını kaybedenler için yapılan törenler" diaspora milliyetçiliğinin en çok kendini gösterdiği alandır. "Topluluğu bir arada tutan değerler, inanışlar, ortak tutum ve davranışlar bellek yoluyla sürekliliği ve kimliğin devamını sağlar. Ritüeller ise toplumsal belleğin tekrar tekrar kuruluşunu sağlayarak, toplumsal bilginin yeni kuşaklara aktarılması işlevini yerine getirirler".²⁵

"Ritüeller coğrafi bir mekân üzerinde gerçekleştirilen fiziksel ve kolektif bir katılım bağlamında grup ve aidiyeti yaratan işlevleri temelinde geleneksel grubu yapılandırmaktadır".²⁶ Ritüellerin yapılandırmış olduğu topluluk bireylerinde ortaya çıkan mensubiyet bilinci, aidiyetin kurulmasını sağlar. Topluluğa mensup olmanın verdiği bilinç ve ritüeli topluluğun bir parçası olarak görüp ve devamını sağlama düşüncesi topluluğu bir arada tutar ve değişen zamanların etkisinde yeni bir topluluk ve aidiyet üretilmesine neden olur. "Topluca yapılan törenler, önemli olay ya da değişimlere karşı toplumsal bir uyum ve kolektif yapıda gerçekleşen edimler bir anlamda toplumsal yapının tekrar tekrar inşa edilmesine hizmet eden bir işlevselliğe sahiptir. Ritüeller ve törenler toplumlara geçmişlerini hatırlatır. Her türlü tören, kutlama, şenlik sonuçta ait olduğu toplum için hatırlama pratiğidir".²⁷

"Ritüeller yapılma amaçlarına ve dönemlerine göre farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilmektedir. Geçiş ritüelleri, takvimsel ritüeller ve bunalım ya da kriz dönemi ritüelleri ayrımı ise en kabul gören sınıflandırma biçimlerindendir".²⁸

Geçiş ritüelleri; doğum, evlilik ve ölüm gibi toplumsal statü değişimin yaşandığı olaylarda kendini gösteren uygulamalardır. Topluluklarının bu değişim esnasında ki uygulamaları geçiş ritlerini ifade etmektedir. Mevsimsel ve takvimsel ritüeller ise her yıl belirli zamanlarda yapılan, günleri topluluğun ortaya çıktığı tarihten itibaren belirlenmiş

²⁴ Şahin, "Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik", 270.

²⁵ Murtezaoglu, s.345.

²⁶ İlkay Şahin, *Online Alevi Topluluklar*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, Nisan 2013, s.133.

²⁷ Murtezaoglu, s.347.

²⁸ Kasım Karaman; "Ritüellerin Toplumsal Etkileri", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2010, sayı:21. s.227.

olan uygulamalardır. İhsaniye Kırım Tatarları için bu uygulamalar, Hıdrellez, dini ve milli bayramlar, 18 Mayıs 1944 Sürgünü ve Kırım Tatar Milli Bayrak Günü'dür. Bela ve sıkıntı ritüelleri ise; nazar değmesi inancından kaynaklanan ritüeller, çeşitli hastalıklardan korunma ve kaçınma için gerçekleştirilen ritüeller, kaza ve belayı savmak ya da korunmak için yapılan ritüeller, doğal afetler esnasında yapılan ritüeller ve çeşitli hastalıkların neden olduğu sıkıntı ve bunalımdan kaçınmak ve korunmak için adak adama, dilek ve niyazda bulunma ritleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede olmak üzere Kırım Tatar topluluğundaki ritüelleri topluluk ve aidiyetin yeniden inşası doğrultusunda inceleyeceğiz.

2.1.1. Geçiş Ritüelleri

2.1.1.1. Doğum

“Geçiş/giriş ritüelleri, toplumsal organizeler olmalarına karşılık uygulamaların temel nedenleri bireyseldir. Bir statünün bitip diğerine geçişi gösterir. Doğum, evlilik, ölüm ve üyeliğe kabul ritleri, geçiş ritüellerinin en önemlileri ve evrensel nitelikli olanlarıdır”.²⁹ Bunların arasında doğum hayatın ilk başlangıcı ve topluluğa yeni bir ferdin katılması açısından topluluk için çok önemlidir. Toplulukta doğan her fert hem aile için hem de topluluk için bir güç ve yenilenme demektir. Doğan her çocuk, topluluğun kalabalıklaşıp, nüfusça artarak güçlenmesi demektir. Ailenin kurulması ve çocukla birlikte aile bireylerinin çoğalması her geleneksel toplulukta olduğu gibi İhsaniye Kırım Tatar topluluğunda da bir dizi kutlama ve ritüele tabidir. Yeni doğan çocuğun vermiş olduğu sevincin paylaşılması her türlü tehlikeden, hastalıktan ve beladan korunması topluluk üyeleri tarafından sağlanır.

Amasya'ya ilk gelindiği yıllarda sıhhi olmayan şartlarda belli bir süre yaşamak zorunda kalan Kırım Tatarları sıtma ve diğer hastalıklardan dolayı bebek ve çocuk ölümleri ile çok sık karşılaşmışlardır.

“Babamın ufak kardeşi bir kuyudan su içmiş sıtmaya yakalanmış ufak yaşta rahmetli olmuş (Üzeyir K.).” “Babam doğmadan önce onun bir büyüğü ablası varmış ufak yaşta ölmüş hastalıktan (Mehmet Y).”

Bunun gibi nedenlerden ötürü mahalleye ilk yerleşilen senelerde artık daha sağlıklı bir ortama kavuşulmasından dolayı doğacak bebeği olan aileler bebek doğmadan önce

²⁹ Karaman, s.231.

evlerini temizler, kireçle badana yapar ve bebeğin temiz bir ortamda dünyaya gelmesini bekler. Doğum o senelerde evlerde gerçekleştiğinden dolayı bunların yapılması zorunlu olarak görülmüştür ve kolektif olarak bir yardımlaşma neticesinde yapılmıştır. Günümüzde de bu uygulama bebek odasının hazırlanması, bebek için gerekli eşyaların temin edilmesi olarak devam etmektedir.

Çocuğun doğmasıyla beraber yapılan ritüellerin başlıcaları şunlardır “ ad atama, kırk uçurma, tuvum kayırlavı (doğum hayırlaması) ve bala kayırlavı (bebek hayırlaması, bebek görme) yapılır. Tuvum ve bala kayırlavı, ikisi aynı anda gerçekleştirilen ritüellerdir, bunların akabinde çocuk diş çıkardığı zaman tiş boğdayı (diş buğdayı, diş hediği) pişirme yapılır. Bebeğin göbeğinin düşmesinden sonra göbek bağının cami, okul vb. yerlere gömülme adeti de vardır.

İhsaniye Kırım Tatarlarında doğum ritüeli ilk olarak bebeğe ad atamayla başlar. Ad atanırken eskiden “koranta kartlarının (aile büyükleri)” onayı alınıp bir ad belirlenip koyulmuş. Bu adlar genelde aile büyüklerinden birinin adı olur veya adı yaşasın diye aileden genç yaşta ölen birinin de ismi koyulabilir. “*Annemin halası varmış çocukken ölmüş onun adını anneme koymuşlar ama şimdi gençler istediği adı koyuyor* (Hüsniye K).” Bazı adların ise o aileye iyi gelmediği o adın konulduğu zaman aynı akibetin çocuğa da sirayet edeceği inancıyla koyulmasını istemedikleri isimlerde vardır. Günümüzde de bu inançlar büyük oranda devam etmektedir. Ayrıca eskiden ad atamak için çocuğun kırkının çıkmasının beklendiği söylenmektedir. Fakat teknolojinin gelişmesi ile birlikte doğacak çocuğun cinsiyetinin belli olmasıyla çocuk daha doğmadan ad seçimi yapılmaktadır. “*Ad atanırken akşam namazından sonra hoca çağırılır, aşır okunur sonra hoca çocuğu alıp kulağına ezan okur ismini üç defa çocuğa tekrarlar* (Mesut B.).” Bu şekilde ad atama ritüeli gerçekleştirilir.

Çocuğa ad atamadan sonra kırk uçurma, tuvum kayırlavı (doğum hayırlaması) ve bala kayırlavı (bebek hayırlaması) yapılır. Şu şekilde gerçekleştirilir:

“Çocuk doğunca kadın lohusa olur. Yeni annenin yanında bir yaşlı kadın (yeni anne olan kişinin, annesi, kayınvalidesi ya da ailesinden büyük bir kadın) durur kırkı çıkana kadar. Kötü ruhlardan korunmak için anne uyurken yanında süpürgeyle uyur. Albastı olmasın çocuğu şeytan çocuğuyla değiştirmesinler diye. Kırk gün boyunca kadın ve çocuk savunmasızdır. Kırkını bitirinceye kadar sokağa çıkamaz evden adım atmaz. Yeni anne olan kadın her türlü kötü ruha açıktır aynı zamanda doğurduğu çocukta savunmasızdır. Kırkı çıkan kadın ve çocuk için kırk

taş toplanır “kopgaya (kovaya)” konur. Dua eşliğinde üzerine taşlar sürerek çocuk yıkanır. Bundan sonra anne ve çocuk kırk adım atılıp gidilecek bir eve misafir olur. Kötü ruhlar bertaraf edilir bu inanca göre yani kırk uçurulur. Anne ve çocuğun kırkı çıktıktan sonra Tatarlar doğum hayırlar anne ve çocuğa. Köbete³⁰ pişirilip gelen misafirlere ikram edilir, dua okunur çocuğun uzun ömürlü, sağlıklı olması için. Misafirler anne ve çocuk için hediyeler getirir.” (Suna Ö.Y.)

Çocuk ilk dişini çıkarttığı zaman ise “tiş boğdayı (diş buğdayı,diş hediği)” yapılır. Gelen misafirlere ikram edilir. Diş buğdayının yapıldığı gün; “Bir tepsiyeye makas, kalem, demir vs. şeyler konur bebeğin bunlardan birini alması beklenir. Hangisini seçerse o mesleği seçecektir ilerde. Böyle bir inanç var.” (Suna Ö.Y.)

Topluluğun bireyleri tarafından gerçekleştirilen bu uygulamalar yeni anne olan kadın için hem sevincini paylaşma hem bebeğin ilk doğduğu aylarda anneye yardımcı olma hem de topluluğun diğer bireyelerine kültürü aktarmada etkilidir.

2.1.1.2. Sünnet

Sünnet tüm Müslüman toplumlarda olduğu gibi İhsaniye Kırım Tatar topluluğunda da İslam olmanın neticesinde gerçekleşen bir gerekliliktir. Sünnet, İhsaniye Kırım Tatarlarında “Kişke toy/sünnet toyu (Küçük düğün, sünnet düğünü)” olarak adlandırılmaktadır.

Çocukların sünnet olması için kesin olarak belirlenen bir yaş yoktur ama genel kanaat “çocuğun akli azcık erecek, sünnet olduğunu hatırlayacak” şeklindedir fakat bunun dışına da çıkıldığı söylenmektedir. Mahalleye ilk yerleşildiği yıllarda o sene sünnet olabilecek tüm çocukların aynı anda sünnet ettirildiği ve topluluğun birlikte dualayıp, mevlit okunduğu anlatılmaktadır. Sünnet ritüeli gerçekleşmeden önce “sokum” denilen küçükbaş bir hayvan satın alınır. Bu hayvan sünnetin yapılacağı günden bir-iki gün önce kesilip hazırlanır, etli pilav yapıp gelen misafirlere ikram edilmek içindir. Günümüzde bunun yerini toyga çorbası, döner, pilav ve tatlının aldığı söylenmektedir.

Sünnet düğünleri eskiden kapı önünde veya evlerin azbarlarında (bahçelerinde) yapılmakta iken ilerleyen yıllarda, özellikle doksanlı yıllardan sonra düğün salonlarında yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise tamamıyla bu iş için yapılan özel mekanlar kullanılmaktadır. Bunun sebebinin ise ailelerin ekonomik koşullarının eskiye oranla

³⁰ Köbete: Yoğurulan hamurların açılarak arasına pirinç ve et koyulması ile yapılan Kırım Tatar yemeği.

daha iyi olması gösterilmektedir. Bunda popüler kültüründe etkisi de vardır. Sünnet düğünleri için kurulan organizasyon şirketlerinin yaygınlaşması ve yaptıkları reklamın etkisi ile artık insanlar düğün hazırlıkları ile şahsi olarak uğraşmaktan çok her şeyi hazır olan bir mekânı tercih etmektedir.

Ritüelde yaşanan bu değişim kültürü de değiştirmekte eski adetlerin yerini yenileri almaktadır. Çocukların sünnet edilmesi de günümüzde farklıdır. *“Önceden çocuklar düğün günü sünnet edilirdi, sünnetçi çağırılır eve gelirdi ve sünnet esnasında çocuğu tutacak bir kirve olurdu şimdi nerdeyse bir sene öncesinden sünnet oluyor çocuklar* (Recep K.).”Artık eskiden olduğu gibi çocuklar için sünnet işini yapan insanlar değil; hastanelerdeki doktorlar tercih edilmektedir ve çocuklar düğünden çok önce sünnet olmaktadır. Günümüzdeki bu durumun sadece Kırım Tatar topluluğunda değil genel olarak Amasya’da yaşayanlar için de geçerli olduğunu topluluk ifade etmektedir. Bu da bize Erbaş’ın da söylediği üzere, şunu göstermektedir ki göçten sonra yaşanan uyum ve ait olma süreci “yaşanılan ülkedeki koşullara bağlı olarak biçimlenir”.³¹ Göç edilen bölgede yaşayan toplumunda Müslüman ve Türk olması birlikte yaşamanın vermiş olduğu etkileşimi daha da hızlandırmakta ortak bir ritüel ve kültürün ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

2.1.1.3. Evlilik

Geçiş ritlerinden, toplumsal statü değişikliğinin göstergelerinden biride evliliğdir. İhsaniye Kırım Tatarlarında evlilik, aile olmanın ve topluluğun devamının sağlanması açısından önemlidir. Toplulukta evlilik *“balaban akay, apakay boldular, üy ocak sayibi boldular (büyük erkek/adam, kadın oldular, ev ocak sahibi oldular)”* denilerek evlenen kişiler için toplumsal durumlarının değiştiği ifade edilmektedir. Bu ifade hem erkek hem de kadın için artık *“esli başlı (aklı başında) kişiler”* olmayı gerektirir ve sorumluluk yükler. İhsaniye Kırım Tatarlarında evlenmek için ilk şart evlenecek gençlerin *“akraba olmamasıdır”*. Topluluk bu anlayışıyla gurur duyar. *“Biz de özünün tuvganinen, negizinen üylenmek yoktur. Yedi köbek sayıp son kız ap berirmiz (Türkçe: Biz de kendi akrabası, soyu sopyuyla evlenmek yoktur. Yedi göbek sayıp sonra kız alır veririz).(Şaziye K)”*. Bu ifadedeki yedi göbek sayma akraba evliliğini engellemek ve

³¹ Hayriye Erbaş, *Göç ve Göçmenler, Gidişlerden Kaçışlara, Kuram, Yöntem ve Alan Yazıları*, Ankara, Mayıs 2019, s.85.

bunun olmaması için verilen önemin kati bir şekilde abartılmış ifadesidir. Abartının nedeni ise bu durumdan kaçınmak olsa gerektir. Bunu düşünmemize iten sebep ise mahalleye ilk yerleşilen yıllardan itibaren iki üç kuşak sonrasının birbirleriyle mutlaka akrabalık kurmasından dolayıdır. *“İki üç nesil sonra herkes birbiri ile mutlaka akraba (Arslan Ç.)”*. *“Hepimiz birbiriyle uzaktan yakından akrabadır dışarıdan kız alıp vermeye genelde seksenlerden sonra başladı (Ekrem K.)”*. *“Yedi göbek sayılmaz fakat direk akrabaylada evlenilmez öyle amca, hala, teyze, dayı çocukları evlendirilmez hele de amca çocukları onlar kardeş olur mu öyle şey hem ayıp hem günah (Mehmet Y.)”*.

İhsaniye Kırım Tatarlarında evlilik kız istemeyle başlar. Erkek evi kız istemeye “çavşı ve qudagiy (Türkçe: Dünür, görücü)” göndermektedir. Çavşı olarak genelde yaşça büyük sözü geçen, hatırı sayılır kişilerin yanında “koranta kartı (o ailenin en büyüğü)” gönderilir. Çavşının yanında anne, baba ve diğer akrabalar kız istemeye giderler, kahve içerler. En az iki defa gitmek adettendir. Kız istemeden sonra söz kesilmesi için gün kararlaştırılır. Söz kesmeye Tatarlar “hafif nişan” demektirler. Hafif nişanda kız evi ve erkek evi birbirlerine karşılıklı hediyeler götürülür ve bohçalar hazırlanır, söz kesilir. Hafif nişan yani söz kesildikten sonra sofralar kurulur, akrabalara yemek verilir. Söz kesildikten sonra “ağır nişan (avur nişan)” denilen esas nişan yapılır. Ağır nişan da çeyizler hazırlanır ve gelin için eşyalar alınır. Nişan için gerekli malzemenin tedarik edilmesi ve nişan hazırlıkları ile damadın annesi ve yakın akrabaları ilgilenir. Nişan yüzüklerin takılması ve ardından yapılan dua ile başlar. Duadan sonra imam nikâhı kıyılır, kahve içilir ve ardından yemek verilir, kahve mutlaka yemekten önce verilmelidir.

Toy (düğün) gününün belirlenmesi ağır nişanın yapıldığı gün konuşulup kararlaştırılır. Bu yemek esnasında düğünün yapılacağı gün düğünü yönetecek, misafirlerle ilgilenecek olan “kart ağası” ve “kudagiy” belirlenir. Kart ağası, genelde şu kişiler olur: *“Cemal akay, Ramis Ün, Habiy akay, Rasim Yeşilyurt, Yusuf Yeşilyurt, Rasim Kırım olur (Recep K.)³²”*. Kudagiy, dünürçülük yapmanın yanı sıra toyun yapılacağı günü haber vermek için eline bir sopa alır ev ev gezer ve toya misafir çağırır. Elindeki sopaya davetliler hediyeler asar. Genelde kumaş türü eşyalardan olur bu hediyeler. Kudagiylik yapan

³² Akay kelimesi Tatarca “erkek, adam, unvan olarak ağa ve bey” manalarına gelir. Burada geçen isimlerin sonundaki “akay” kelimesi topluluk tarafından kullanılan bir unvandır.

kişiler ise mahalleye ilk geline senelerde “Sultan day, Apize day, Hüsne day”³³ iken sonraki yıllarda Adeviye Yeşilyurt bu görevi yapmıştır. Ayrıca, kart ağası düğünde kendisine yardımcı olacak “sağ bey ve sol beyi” kendisi seçer.

Toy çeyiz asma ile başlar, gelin hamamı, kiyev cıyını (damat toplantısı), düğün, gelin alma ve damat hamamının yapılması ile son bulur. Düğünden bir hafta veya üç-dört gün önce kız evi erkek evinde çeyiz asar, gelen misafirlere bu çeyiz sergilenir. Kiyev cıyının da ise damat arkadaşları ve yakın akrabaları ile birlikte evlerinin azbarında (evin bahçesi) toplanırlar birlikte eğlenirler. Kiyev cıyına büyüklerde gelir fakat onlar gençlerin eğlencesi başlamadan evvel kahve ve lokum ikramında sonra kalkarlar ve gençler kendi aralarında eğlenirler.

Düğün başlamadan önce düğün sahibi “toy sokumu” denilen küçük baş cinsinden koyun ya da koç alır ve düğün için kesilir. Düğünden iki üç gün önce gelin hamamı yapılır. Hamama gidilirken yemekler hazırlanır ve orda eğlence yapıp yenir. Eski Kırım Tatar düğünlerinde davul zurna yoktur. İnce çalgı tabir edilen keman, klarnet, ud, akordion ve sazdan oluşan çalgılar düğünlerde çalınır fakat son yıllarda bunun yerini davul, zurna, org ve sazın aldığı görülmektedir. Düğün genellikle cuma günü başlar. Hazırlıklar yapıldıktan sonra davetliler gelir, kart ağası “baş töre (baş köşeye)” oturtulur, pişirilen et büyük bir siniyle ilk başta kart ağası ve yanındaki misafirlere ikram edilir. Kart ağası yemeğe başlamadan önce “*Tatarca: Ballar benim babamın bir tirmeni bar mına day kayta. Türkçe: Çocuklar benim babamın bir değirmeni var böyle dönüyor* (Recep K.)” diyerek etin en yağlı tarafını siniyi tutarak önüne çevirir. Bu sözü söyleyip gelenekselleştirenin Ramis Ün olduğu söylenmektedir. Bundan sonra “kudaoyını (dünürücü oyunu) denilen oyun oynanır. Baş kuda (damadın amcası ya da abisi, her ikiside yoksa ailesinden kız istemeye giden bir büyük, baş kuda olarak isimlendirilmektedir.) ortaya çıkar kart ağası “ballar turunuz kaydi (çocuklar kalkın haydi)” der ve sağ bey ile sol beyde gelir baş kudayla birlikte oynarlar. Daha sonra “at istiyen (at istiyorum) diye baş kuda bağırır kart ağası gençlerden birini yollar ve baş kudayı sırtına alarak oturacağı yere kadar sırtında getirir. Düğünde yapılan bir başka ritüel ise düğünde herhangi bir şekilde cezalandırılan kişinin horoz telleyip getirmesidir.

³³ Day Tatarca “dadayın” yani ablanın halk ağzında kısaltılıp isme sıfat olarak eklenmesi ile ortaya çıkmış bir kelimedir. Burada “day –abla” olarak isimlendirilen şahıslar soyadı kanunundan önce vefat etmiş kişiler olduğu için bu şekilde isimlendirilmiştir.

Horoz telleme pişirilen bir horozun süslenip tepsiye koyulması ile olur. Horozu telleyip getiren kişi tepsiyle beraber oynar ve ona “soyun havası” denilen bir oyun havası çalarlar bu oyun havası çalarken elbiselerini çıkartmasını isterler.

Erkek evinde bu şekilde düğün olurken aynı anda kız evinde de kına gecesi yapılır. Gelinin arkadaşları toplanırlar düğün yemeklerinin yanı sıra kız tarafında “çekme helva” denilen tatlı mutlaka yapılır. Süslü bir kına tepsisi hazırlanır, horoz tellenir ve erkek tarafından ellerinde “çırak” denilen süslü fenerlerle kına almaya gelen gençlere verirler. Kına tepsisini alan gençler çıraklarla damadın evine giderek ellerinde kına tepsisi ve tellenmiş horozla oynarlar ve sonrasında damada kına yakılır. Damat ve geline birlikte kına yakılmaz damada kendi evinde geline kendi evinde kına yakılır. Geline kına yakılırken avucuna altın konur. Gelin için yapılan kına tepsisi daha süslüdür ve tepsiye para konur. Kız tarafında yapılan kına gecesine damadın annesi varsa ablası ve diğer akrabaları gider onlar için ayrı bir masa hazırlanır, yemek ve tatlı ikram edilir, kına yakılana kadar beklerler ve geline kına yakılırken damadın annesi, gelinin avcuna para ya da altın koyar, sonra kedi evlerindeki düğüne dönerler.

Düğünün bittiği günün sabahına gelin alma yapılır. Buna “kelin ozgarma (Gelin uğurlama)da” denir. Kız evine arabalarla gidilir kudalar kız evine giderek gelinin arkadaşlarına bahşiş verir, gelin anne ve babasından helallik alarak evden çıkar ve çalgılar eşliğinde damadın evine gidilir. Dua okunup, geline ağzı tatlı olsun diyerek şerbet içirildikten sonra eve girilir. Gelin almanın yapıldığı günün gecesinde damat yatsı namazına götürülür namazdan sonra tekbirler eşliğinde evine getirilir. Sabahına damat hamamı yapılır ve düğün sonlandırılır. Düğünden üç-dört gün sonra damadın varsa ablası, teyzeleri, halaları ve yengeleri geline süslü bir süpürge yaptırıp, hediyeler alıp giderler. Bunun manası artık gelinin o evin sahibi olduğu ve iş tutması gerektiğini anlatmaktır. Ayrıca düğünden sonra yeni evli çift bohça hazırlayıp akrabalarına el öpmeye giderler.

Topluluk tarafından ifade edilene göre düğünler artık evlerin bahçelerinde ya da kapı önlerinde olmaktan çok salonlarda yapılmaktadır. Sadece erkek düğünü (damat kına gecesi) büyük oranda evlerin önünde yapılmaktadır.. Bu değişimi ise dışarıdan yapılan evliliklere ve toplumsal etkileşime bağlamaktadırlar. Modernite de bu değişimde etkilidir. Düğün için kurulan organizasyon şirketleri, düğünün yapılacağı salonu, müziği

ve ikram edilecek yemekleri belirlemekte, düğün yapacak insanlar kendilerine sunulan bu organizasyonun içeriğini seçmekte ve düğünler gerçekleşmektedir.

2.1.1.4. Ölüm

İnsan hayatının sonlanması her toplulukta olduğu gibi İhsaniyeli Tatarlarda da üzüntüyle karşılanır. Psikolojik olarak insanların zor zamanlar geçirdiği bir dönemdir. Bu statü değişikliği, kişilerin topluluğun arasından fiziksel olarak ayrılıp, manevi olarak hatıralarını yaşatılması ile sonuçlanır. “Adı kalsın, canına değsin, geçmişlerimizin ruhu için vb.” kelimeler kullanarak ölmüş olan kişiler toplulukların içinde anılmaya ve manevi olarak yaşamaya devam edilir.

İhsaniye Kırım Tatarlarının bir cenazesi olduğu zaman vefat eden kişinin akrabalarından olsun veya olmasın cenazenin olduğunu diğer kişilere haber verir. Mahalledeki camide mutlaka sela okutulur, belediyeden anons ettirilir. Ayrıca sosyal medya üzerindeki gruplardan ve Amasya Kırım Türkleri derneğinin kurduğu mesaj uygulamasıyla herkese haber ulaştırılır. Eskiden ailesinden birini kaybeden cenaze sahipleri mutlaka başlarına eski bir kalpak veya eski börk giyerek cenazelerinin olduğunu ve yas tuttuklarını belli ederlermiş. “*Akaylar cırtık cartı bır kalpak tabıp kiyer edi, apakaylar da başlarına soluk boyalangan bir cavluk baylar ediler (Erkekler yırtık eski bir kalpak bulup giyerlerdi, kadınlarda başlarına soluk renkli bir tülbent bağlarlardı (Şaziye K.)*”. Vefat eden kişinin ayakkabıları evin kapısının eşiğine konulur. Bu şekilde topluluk kişilerin yasta olduğunu, cenazelerinin olduğunu anlar ve ölüsü olan bireylere karşı davranışlarında daha özenli bir şekilde hareket edilir. Mahallenin camisinde gasilhanenin olmadığı zamanlar evlerin azbarında bir perde gerilerek vefat eden kişi yıkanmış. Günümüzde ölen kişiler gasilhanelerde yıkanmaktadır. Cenaze namazı kılınmadan önce vefat eden kişi tabuta konulup getirilir ve orada bulunan ev ahalisi ve akrabalarından haklarını helal etmeleri söylenerek helallik alınır. Bundan sonra cenaze camiye götürülerek cenaze namazı kılınır ve ölen kişi defnedilir.

Kırım Tatar cenazeleri, İhsaniye Mahallesinde Mecidiye Caminden kaldırılır. Mecidiye cami Kırım Tatarları tarafından yaptırılmıştır. Mahalleye ilk geldiği tarihten Şamlar mezarlığının kaldırıldığı tarihe kadar Tatarlar cenazelerini Mecidiye Caminin batı tarafında, mahalleye çok yakın olan Şamlar mezarlığına defnetmişler. Daha sonra Şamlar mezarlığının kaldırılmasıyla birlikte mezarlık olarak Tekir Dede Mezarlığı

kullanılmaya başlanmış, mahalle için mezarlıkta ayrıca bir yerin tahsis edildiği ve Şamlar mezarlığında önceden gömülen kişilerin buraya nakledildiği anlatılmaktadır. *“Nenemin mezarını biz kaldırdık Tekir Dedeye götürdük. O zaman herkese söylediler ölüsünü alabilen aldı alamayanınki kaldı orda ama götürebilenler Tekir Dede’ye götürdü (Üzeyir K.)”*. *“Hemen hemen herkes mezarlarını Tekir Dede’ye alıp götürdü tabi eski mezarları kaybolmayan, yerini bilenler taşıdı Tekir Dede’ye (Ekrem K.)”*.

Cenaze defnedildikten sonra “üçü, yedisi, kırkı” denilen günlerde mutlaka Yasin ve Mevlit okunur, dua edilir. Vefat eden kişinin yedisi olduğu gün şiberek, kavurma berek ya da kıygaşa ve helva yapılarak dağıtılır. Kırkında “tesbihat duası” denilen dua camide ya da Büyük Ağa Medresesi’nde okutulur. Ölen kişinin defnedildiği günden bir veya iki hafta sonra başsağılığına gelen misafirlerin yoğunluğuna göre ölen kişinin evinin azbarında küçük bir ateş yakılarak yüzerlik denen bitki tütürülür ve ev ahalisi bu tütsüden koklayıp üzerinden atlar. Bu şekilde ölüm ağırlığının ve aileden bir kişiyi kaybetmenin vermiş olduğu sıkıntı ve buhrandan kurtulunacağına inanılır.

2.1.2. Mevsimsel ve Takvimsel Ritüeller

2.1.2.1. Berat Kandili

Üç aylardan ikincisi olan Şaban Ayı’nın on beşinci gecesi Berat Kandilidir. Müslüman toplulukların önemli günlerinden olan kandiller içerisinde Berat Kandili İhsaniye Kırım Tatarları için ayrı bir ritüele tabi olan tek kandildir.

İhsaniye Kırım Tatarları her kandil günü koku çıkarma³⁴ ritüelini gerçekleştirir. Fakat Berat Kandili’nde koku çıkarmak için yapılan “kızartma usulü” yemek için abdest alınıp ocağın başına geçilir. Beyaz bir cavluk (tülbent, baş örtüsü) örtülür ve yemek pişerken dua edilir. Koku çıkarma için “Kıygaşa” denilen hamur yapılır ve çocuklar aracılığı ile komşulara dağıtılır. Berat kandilinin olduğu günün akşam namazında caminin önünde toplanan çocuklar ellerinde yakılan şamdanlarla (şamdan yerine eskiden çubuklara yağlı bez sarılıp meşale yapılmış, zamanla daha estetik ve güvenli olduğu için şamdanlar tercih edilmiştir.) caminin önünde toplanırlar. Çocukların yanlarında kadınlar gelir, namaz bitene kadar caminin önünde yanan şamdanlarla beklenir. Akşam namazı bitip

³⁴ Kandil günlerinde ve arife günlerinde yemek yapılıp dağıtılması “koku çıkarma” olarak isimlendirilmektedir. Bu yemekler kızartma usulü ya da fırında yapılan hamur yemekleri olmak zorundadır.

cemaat dağıldıktan sonra çocuklarda ellerinde ki şamdanları söndürerek evlerine giderler. Çocukların ellerindeki şamdanlardan başka bir de evde iki adet mum yakılır; biri ev halkı için diğeri evden ölen kişiler için. O mumlardan ev halkı için yakılan çocuklar eve girince söndürülürken ölen kişiler için yakılan mumun kendiliğinden sönüp bitmesi beklenir. Bunda Berat kandilinin kurtuluşa ermeye, temize çıkmaya, günahlardan kurtulan ruhun arınmasına olan inanç etkilidir. *“Kandilin sabahına herkesin beratı verilir (Tahsin K.)” “Berat gecesini hakkıyla yerine getiren herkes kurtulur, herkesin günahı temizlenir, aydınlanır. Yıkanıp temizlenen bir şey nasıl parlıyorsa öyle parlar insan aynı ateş gibi (Şaziye K)”*.

Bu ritüel, İhsaniye Kırım Tatar toplumunda, kurtulmanın vermiş olduğu ferahlamayla gelen aydınlığın ve temizliğin “her zaman saf ve temiz olan çocukların ellerindeki ateşle simgeleştirilip ifade edilmesidir”. Ritüelin ilk uygulandığı yıllarda yakılan meşale ve ateşin yerini şamdan ve mumun alması yaşanan değişim yanı sıra da topluluk ve aidiyetin yeniden inşasıyla alakalıdır.

2.1.2.2. Ramazan Ayı, Arife Günleri ve Dinî Bayramlar

Her yıl belirli bir zaman da yapılan ibadet ve ritüellerden olan Ramazan, İhsaniye Kırım Tatarları için “Oraza Ayı (Türkçe: Oruç Ayı) olarak; oruç tutulurken yapılan sahur ise “temiş” diye isimlendirilmektedir. Oruç tutmak, “oraza tutmak” demek olup Kırım Tatarlarında oruçlu olmak önemlidir. Ayrıca oruç tutmayanlara “zappar” denilerek tutanlardan ayrılması bu ibadete verilen önemi göstermektedir. Dinî bir gerekliliğin yanında ramazan ayında yapılan ibadetler, ritüellerin kutsallık kazanmasına neden olmuştur. Ramazan ayında mutlaka iftar yemeğine misafir çağırarak gerekir. Ne kadar çok misafir ağırlanırsa hane halkının o kadar çok sevap kazanacağına inanılır ve eve bereket geldiği söylenir. *“Ramazanda sofranda ne kadar çok oruç açan olursa o kadar çok sevap kazanırsın (Şükran A.)”*. Ramazanda yapılan fitre ve zekât vermek gibi ibadetlerin yanı sıra, topluluğun kadınları tarafından her gün kendi aralarında belirlemiş oldukları bir evde “mukabele”³⁵ okunur. Ayrıca mahallede toplu olarak bir ramazanın girişinde bir de sonunda iki defa iftar yemeği verilir.

³⁵ Toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesidir.
Kaynak:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MUKABELE

İhsaniye Kırım Tatar toplumu ramazan ayı içerisinde verilen fitre ve zekatlarını önceden mahallenin büyüklerinin belirlediği kişilere toplu olarak verirken günümüzde gene yakın akrabalara ve özellikle topluluk üyelerinden birisine bireysel olarak vermektedirler.

Eskiden çocukların ramazan ayında Şeramazan denilen şınları (Türkçe: Mani) söyleyerek ev ev gezip, yemiş ve bahşiş topladıkları söylenmektedir. Fakat bu uygulama günümüze gelmemiştir. Şeramazan şınlarından sadece şu dörtlük topluluğun hafızasında kalmıştır:

“Şeramazan ayı keldi ferman

Tua etsen canına terman

Ya Muhammed Medine’den Ya Şeramazan

Keldi mübarek Ramazan Salli ala Muhammed”.

Ramazan ve Kurban Bayramının bir gün öncesi olan “arife günlerinde” topluluk “mezar ziyareti, koku çıkarma, üzerlik tüttürme” ritüellerini gerçekleştirir. Arife günlerinde mezarlık ziyareti mutlaka yapılır. Herkes ölen aile bireylerinin mezarlarına gider dua eder. Koku çıkarmak için kızartılarak yapılan Kırım Tatar yemeklerinden bir tanesi mutlaka yapılır. Bu genelde “kıygaşa” olur. Kıygaşa yapımı kolay ve daha az malzeme kullanılmasından dolayı, hazırlık işlerinin yoğun olduğu önemli günler öncesinde pratik olduğu için sıklıkla tercih edilir fakat şiberek ya da kavurma berekde yapılabilir. Özellikle Ramazan Bayramı’nın arifesinde şiberek yapılması daha çok görülmektedir.

Koku çıkarmadaki maksat arife günlerinde, ölen aile bireylerinin evini ziyarete geleceği ve geldikleri zaman eğer evde hayat belirtisi (ocağın tütmesi, yemek pişmesi) bulamazlarsa üzüntü içinde döneceklerine inanmaktan kaynaklanır. Ayrıca bugünlerde koku çıkarmak için pişirilip yenilen yemeklerin ölmüşlerin ruhuna ve yapanlara sevap olarak yazılacağı söylenmektedir. “*Adam gelecek bakacak evde od yok, duman yok, koku yok ocağı sönmüş dönüp boynu bükük gidecek* (Şaziye K.)”. “*Arife gününde, kandil gününde ölmüşlerimiz gelir bakar, bakar ki ocağı tütüyor sevinir ama bir de görse ki hiçbir şey yok üzülür gider* (Şükran A.)”.

Kurban Bayramının arifesinde ise üzerlik t tt r l r. zerlik bitkisinin kokusu ve dumanının nazarı, kaza-belayı  nleyeceğine inanılır. Kurban bayramı arifesinde hem kesilecek kurbanda, hem de kurban kesecek kişilerin başına bir kaza bela gelmesin diyerek üzerlik t tt r l r.

Bayram yemeklerinde özellikle Kırım Tatar yemekleri yapılmasına dikkat edilir. Şiberek, köbete, cantık, sarı burma. Kavurma berek, kaşık berek, kalagay, peş lokum gibi Kırım Tatar yemekleri mutlaka bayramlarda yapılır. Bayram namazları mahalledeki Mecidiye Caminde kılınmaktadır. Topluluk üyelerinden olup başka mahallede oturanlar dahi bayram namazlarını bu camide kılmaya gayret etmektedir.

Bayram ziyaretlerinden önce sabahleyin Kırım Tatar çocukları günümüzde olmayan, yol açılması sırasında kırılıp kaldırılmış olan “bayram taşı” denilen bir kayanın üzerine çıkıp atlayıp daha sonra birlikte evleri dolaşarak şeker ve harçlık toplamaya gittikleri anlatılmaktadır. Bu taşın kırılıp kaldırılmasından sonra uzun süre çocukların toplanıp birlikte ev ziyaretlerine gittiği yer olarak kaldığı söylenmektedir. Fakat günümüzde ritüelin gerçekleştiği esas yerin yol olması ve taşın kırılıp kaldırılmasıyla bu ritüel hafızalarda kalsa da gerçekleşmemektedir.

Bayramlarda kahve ikram etmek, tatlı ikram etmekten daha önemlidir. Mahalleye ilk yerleşildiği yıllarda ekonomik nedenlerden ötürü bayramlarda kahve ikramı yapılamadığından sonraki yıllarda bu uygulamaya ayrı bir ihtimam gösterilmiş. Ekonomik durumu müsait olmayanlara, kimsenin haberi olmadan, gizlilik içinde arefe günleri bayramda gelen misafirlerini ağırlasın diyerek gerekli erzak alınır ve buna başta kahve konulur.

Tatar olmanın, topluluğa mensup olmanın gösterilmesine ortam hazırlayan bayramlar kültürünün aktarımında, topluluğa ait olma bilincinin yeniden kurulmasında, bayram ziyaretlerinde bir araya gelen bireylerin topluluk bilincinin oluşmasında etkilidir.

2.1.2.3. Hidrellez (Tepreş)

Doğadaki canlanmayı, yenilenmeyi ve bereketi sembolize eder. Hızır Aleyhisselam bereket ve bolluk dağıtır. “Hızır uğrasın” temennisi buna olan inancın ifadesidir.

Hıdrellez, Kırım Tatarca “Kıdırellez” olarak isimlendirilmektedir. Hıdrellez’in ilk cuması “tepreştir”. Hıdrellezde evler temizlenir, gençler yeni elbiselerini giyerler, çocuklar ev ev gezerek, her evden boyanmış yumurta ve şeker toplarlar sonra topluca bir yere gidilir. Gidilen bu yerler genelde mahallenin üst kısmındaki Yukarı Türbe olarak isimlendirilen yer, Lokman Dağı ya da Soğukpınar mevkii olur fakat en çok tercih edilen yerin Yukarı Türbe olduğu söylenmektedir bunda mahalleye yakın olması, ulaşım kolaylığı sebep olarak gösterilebilir. “*Türbeye giderdik, dolar taşardı türbe çok kalabalık olurdu* (Ekrem K.)”.

Hıdrellez gecesi, bir gülfidanının dibine, dileği olan kişi ev istiyorsa kiremit parçası, araba istiyorsa anahtar, para istiyorsa para, çocuk istiyorsa bezden yapılmış bir bebek vb. şeyleri koyarak dilek dilerler. Hıdrellezde bir araya gelen gençler, çimenlerden “avurlugum yavurga (Ağırlığım gavura)” diyerek yuvarlanır. Böylelikle kışın ağırlığının baharla beraber atılıp, hareketlenmeye yeni bir canlanmaya geçileceğine inanılır. Kalakay denilen çörek yapıp yuvarlanıp, devrilirbuna Kırım Tatarca: “Kalakay tıgırtma” denir. Yere temiz bir örtü serilir, bu örtünün yeşil, beyaz veya mavi renkte olması tercih edilir. Serilen bu örtünün üzerinde kalakay yuvarlanır. Yuvarlanan kalakay düz düşerse yani tepsiye konulan tabanı alta gelirse o yılın çok bereketli geçeceğine inanılır. “*Kalakaynın astı cerge kelirse o cıl köp bereketli bolur dep ayta edi kartlarımız. (Türkçe: Kalakayın altı yere gelirse o yıl çok bereketli olur diye söylüyordu büyüklerimiz* (Şaziye K.)”. Yuvarlanan kalakayın peşinden çocuklar koşarak bir parça alır ve yerler.

Hıdrellezin ilk cuması olan Tepreş’in günümüzde Hıdrellezin yerine isim olarak kullanıldığı söylenmektedir. Topluluk bunu şöyle ifade etmektedir: “*Tepreş değil aslında o Hıdrellezdir. Dernekler tepreş demeye başladı Tepreş Hıdrellezin ilk cumasıdır. (Mehmet Y.)*”. “*Biz tepreş demezdik yeni çıkmış o Hıdrellezdir bizde, Tepreş Hıdrellez Cumasıdır* (Leman Y.)”. Bu değişimde derneklerin kurulmasıyla beraber ulusal düzeyde toplu olarak gerçekleştirilen Hıdrellezlerin, aynı zamanda Tepreş olarak isimlendirilmesi sebep olarak gösterilebilir. Dernekler tarafından büyük organizasyonlar halinde kutlanan Hıdrellezlere, sosyal medya ve dernekler üzerinden

davet yapılır. Kırım'dan ses sanatçıları çağırılır, Kırım Tatar bayrakları asılır, tepreş ağası seçilir, tepreş ağasının önderliğinde kalakay yuvarlama/devirme yapılır. Dernek başkanları ve Kırım Tatar kanaat önderleri konuşma yaparak tepreş sonlandırılır. Topluluk tarafından yerel düzeyde kutlanan Hıdrellezlerde tepreş ağası seçimi yoktur.

2.1.2.4. 18 Mayıs 1944 Kırım Tatar Sürgünü Matem Mitingleri

Kırım'ın Rusya tarafından işgal edilip ardından 1912 yılında Bolşevik İhtilali ile beraber Sovyet yönetiminin kurulması, Kırım sürgününe zemin hazırlamıştır. Kırım Tatarlarına yönelik tarihi politik karşıtlığın ve çatışmaların da etkisiyle, Sovyet yönetimi Kırım Tatarların potansiyel tehlike olarak görmüş ve sürgünle sonuçlanacak politikaları yürürlüğe koymuştur. Sürgünün sebebi olarak İkinci Dünya Savaşı'nda Kırım Tatarlarının Almanlarla iş birliği yaptığını gerekçe gösterse de topluluk bunu kabul etmemektedir. Sebep olarak da Sovyet tarafında Almanlara karşı savaşa katılan Kırım Tatarlarını göstermektedirler. Sürgüne sebep olarak Komünist idarenin Tatarları istemediği, kendilerine tehlike olarak gördüğü genel kanaattir.

18 Mayıs 1944 gecesinde J. Stalin tarafından Sibiry ve Özbekistan'a topyekûn sürülen Kırım Tatarları sürgün esnasında sağlıksız koşullar ve yetersiz beslenmeden ötürü üç yüz bine yakın insanını kaybetmiştir. İhsaniye Kırım Tatar topluluğu bu sürgünü kınamak, hayatını kaybeden Tatarları anmak ve yas tutmak adına her yıl 18 Mayıs'ta Ankara'da Kırım Türkleri Derneği Genel Merkezi tarafından yapılan Kırım Tatar sürgünü matem mitingine katılım sağlar. Dernekleşmenin başlamasıyla beraber bu törenin her sene gerçekleştiği söylenmektedir.

Topluluk mensupları bu törene herhangi bir sebepten ötürü gidilemezse dahi Kırım Türkleri Amasya Derneği topluluğu temsilen yapılan organizasyona katılır. Mahallede bulunan Mecidiye caminde hayatını kaybeden Kırım Tatarları için Yasin ve Mevlit okutulur. Ayrıca topluluk üyeleri tarafından sosyal medyadan sürgünü kınayan yazılar ve resimler paylaşılır.

Ayrıca, 2014 yılında Kırım Tatar Milli Meclisi'nin kapatılıp Kırım'ın Rusya tarafından işgal edilmesiyle birlikte, işgali protesto etmek içinde Ankara'da Kırım Dernekleri Genel Merkezi tarafından organize edilen, Rusya'nın Kırım'ı işgali toplu protesto mitingleri gerçekleştirilerek kınanmaktadır.

2.1.2.5. Kırım Tatar Bayrak Günü

Kırım Tatar Milli Kurultayı'nın 26 Haziran gününü Kırım Tatar Bayrak günü olarak kabul etmesi ile ortaya çıkan bir kutlama törenidir. Topluluk arasında “online olarak, sosyal medyada veya arabalara Kırım Tatar bayrağı asma” olarak kutlanan bir gündür. Teknolojinin ilerleyip, iletişim olanaklarının artması ile birlikte İhsaniye Kırım Tatar topluluğunda ortaya çıkan bir törendir. Topluluk tarafından yeni öğrenilen bir kutlama olduğu için genelde “sosyal medya” üzerinden kutlanan bir gün olarak kalmaktadır. Fakat Kırım Tatar bayrağı evlerde, arabalarda çeşitli eşyaların üzerinde her ailede bulunur.

2.1.3. Sıkıntı ve Bela Ritüelleri

İnsanlar, hayatlarında karşılaştıkları çeşitli zorlukları atlatmak, korunmak, ya da kaçınmak için çeşitli inançlara sahiptir. Geleneksel toplumlar bu sorunları ritüeller aracılığı ile korunma ve kaçınma eğilimi göstermektedirler. Sıkıntı ve bela ritlerinin gerçekleştirilmesine sebep olan şeyler: Nazar, geçirilen kazalar, hastalık ve doğal afetlerdir. Bunlardan korunmak, kaçınmak ve atlatmak adına çeşitli ritüeller gerçekleştirilir.

Nazardan korunmak için mavi boncuk takmak, kapılara at nalı asmanın yanı sıra, üzerlik tütürülür ve kurşun döktürülür. Ayrıca gençlerin cebine “dağum ağacından” kesilmiş bir parça, nazardan, kaza beladan korusun diye konulur. Bebekler için hurma çekirdeğinden nazarlıkta yapılır. Yeni alınan şeylere özellikle binek türü olan at ve araba gibi araçlara çok küçük kesilmiş bezlerin içine ayrı ayrı bir nohut, bir mercimek, tuz, birkaç tane yarma, birkaç tane bulgur, konularak hepsi birbirine bağlı bir şekilde yapılarak asılır.

Üzerlik tütürmek kazadan beladan korunmak için en sık yapılan ritüeldir. Üzerlik bitkisi bir köz küreğine konularak dumanı çıkmaya başlayınca üzerinden atlanır, dumanı koklanır, kokusunun evin her tarafına dağılması sağlanır. Bunun nazarı ve kaza belayı önlediği söylenir. At Kırım Tatar toplumu için çok önemli olduğundan yeni at alındığında veya bir tay doğduğunda mutlak surette üzerlik tütürülür. “*At alganda ya at tuvganda üzerlik tütürmek kerek, köz tiymesin dep*(Türkçe: *At alınca ya da at doğunca üzerlik tütürmek gerekir, göz değmesin diye*) (Şükran A.)”.

Bir isteği olan veya isteği gerçekleşen kişi adak keser. Bu adak “horoz ve koyun koç” türünden bir hayvan olur. Adak kesilerek gelen misafirler ve akrabalarla yenir ya da bir hayır kurumuna verilerek dağıtılır. Adağı adayan kişinin kesilen kurbanda yiyemeyeceğine inanılır. “*Adak adagan kişi aşamaz, kabul bolmaz son (Türkçe: Adağı adayan kişi yiyemez kabul olmaz sonra (Şaziye K))*”.

Amasya’da birçok evliyanın, yatrın bulunmasından dolayı çeşitli sıkıntılara iyi gelen evliyaların varlığına inanılmaktadır. Bunun içinde türbe ziyaretleri sık sık yapılır. Bu türbelere adak adanıp kesildiğinde olur.

Yukarı Türbe olarak isimlendirilen Şirvanlı Şeyh İsmail Sıraceddin türbesi İhsaniye Kırım Tatarları tarafından en sık ziyaret edilen türbedir. Bir sıkıntısı, isteği dileği olan kişi bu türbeye Yasin veya adak adar, adaklarını yerine getirir ve ardından türbeyi ziyaret edip dua eder.

Çocukları olmayan çiftler ya da dileği, niyazı olanlar Karasenir Köyü’nde bulunan Serçoban evliyasına adak adayıp ziyaret ederler. Serçoban’a ait olan mezarın etrafında dönüp, isteğini (niyazını) bildiren kişi dilek diler ve duasını eder. Böylelikle isteklerinin gerçekleşeceğine inanılır. Çocuklarının olması için türbeye gelenler mutlaka adak keserler.

Çocukları yürüyemeyen, geç yürüyen ya da sık sık düşen aileler Şehirüstü Mahallesi’nde bulunan Halkalı Dede evliyasına giderek, sandukanın bulunduğu alandaki halkalara çocukların ayağını geçirirler, dua ederler bu şekilde çocuklarının yürüyeceğine ya da çok sık düşüyorsa düşmelerinin azalacağına inanmaktadırlar. Gene aynı mahallede bulunan Çeribaşı Evliyası’nın da baş ağrısına iyi geldiğine inanılır.

İhsaniye Mahallesi’nin alt tarafında, Garipler denilen mevkide bulunan Garipler evliyasının sürekli hale gelen öksürüğü üç gün boyunca dua edilirse geçireceğine inanılmaktadır.

İhsaniye mahallesinin hemen bitişiğinde bulunan Şamlar Mahallesi’ndeki Ayşe Gazi Evliyasının mezar taşına el, yüz sürülürse yüzde bulunan lekelerin gideceği de söylenmektedir. Kız çocuklarına herhangi bir hastalık geldiği zaman Ayşe Gazi

evliyasına götürülür ve dua edilir. Sıkıntılı günler geçiren kişilerin, Ayşe Gazi'ye Yasin adadıktan sonra sıkıntılarının gideceğine inanılır.

Felçli olan, sıtma geçiren kimseler Yassıçal (Ebemü) Köyünde bulunan, Erkonaş Baba Türbesine gider orda bir gece kalır ve evlerine dönerler bu şekilde iyileşeceklerine inanıldığı söylenmektedir.

Hatuniye Mahallesinde bulunan evliyaya, altını ıslatan çocukları götürüp evliyaların sandukasının üzerinde bulunan mumluklarda mum yakıp, üzerlik tüttürülüp, sandukaların etrafı bir süpürgeyle süpürülüp temizlendikten sonra dilek dileyip dua edilir. Bu yatırda üzerlik tüttürmeritüelini sadece Kırım Tatarları yapmaktadır. “*Mında tek biz yasarmız onday şey (Türkçe: Burda sadece biz yaparız öyle şey)* (Şaziye K.)”.Tatarlardan başka türbeye gelen topluluklar “üç Cuma boyunca sela vakti” gelirler fakat Tatarlar tek bir gün giderler, hangi gün gidildiğinin de herhangi bir önemi yoktur.

Türbeler ve evliyaların ziyaret edilmesi Amasya’da bulunan tüm topluluklar tarafından yapılan ritüellerdir.³⁶ Birlikte yaşamının getirmiş olduğu iletişim ve sosyal ilişkiler neticesinde, İhsaniye Kırım Tatar toplumu da daha öncesinden yerleşmiş olan halkla ortak ritüeller geliştirmiştir fakat bunları kendi inançları doğrultusunda şekillendirmişlerdir.

Doğal afetlerden dolu yağdığı zaman ise, bir ailenin en büyük çocuğunun, erkek veya kız fark etmez, yağın doluyu dişiyle kırdığı zaman, dolu yağmasının duracağına inanılır. Yağmurun aşırı yağması halinde, sel tehlikesinin olacağı düşünüldüğünde “üç ayak” denilen altında ateş yakılıp üzerine ocak konulan demir, azbarın ortasına çıkarılarak, üzerine yağmurun yağması sağlanır. Yağmur yağarken aynı zamanda da dua edilir bu şekilde de selden kurtulunacağı, yağmurun hafifleyeceği düşünülür.

2.2. Göç ve Ritüelin Kırım Tatarlarında Topluluk ve Aidiyetin İnşasına Etkisi

Tören ve ritüellerde bir araya gelen bireylerin, ritüel uygulamalarının kaynağı mensup oldukları topluluk olduğu için bireylerin bir araya gelmesiyle birlikte aynı zamanda da bir topluluğa mensup olma duygusu ve bilinci uyanmış olur. Bu bilincin uyanması, topluluk yapısının muhafazasını getirir ve topluluğun devamını sağlar. İhsaniye Kırım

³⁶ Ziyaret edilen türbelerin fotoğrafları, araştırmamızın fotoğraflar kısmında konu bütünlüğü için ayrı bir bölüm halinde eklenmiştir.

Tatarları geleneksel topluluk yapılarını büyük oranda muhafaza ettikleri için ritüel birliktelik topluluğun, topluluk ve aidiyetini yeniden üretmesinde büyük etkendir.

Chambers'in de dediği gibi, "hiçbirimiz, sanki daha önceki tarihimizi tümüyle terk edip öyle kolayca başka birini seçebilirmişiz gibi, farklı bir dili seçemeyiz. Daha önceki bilgi, dil ve kimlik anlayışımızı ve bize özgü mirasımızı, öykümüzden öyle silip atamayız, üzerini karalayamayız. Miras olarak devraldığımız şeyler -kültür, tarih, dil, gelenek, kimlik duygusu- imha edilmez ama parçalanır, sorgulamaya açılır, yeniden yazılır ve yeni bir yöne sokulur".³⁷ Göçmen bir topluluk olan İhsaniye Kırım Tatarları da Amasya'ya yerleştikten sonra uyum sürecinin ardından, kimliklerini ve kültürlerini koruyarak yaşatma ve yeniden inşa sürecine girmişlerdir.

Daha öncesinden Kırım Tatar topluluğunun yoğun olduğu Dobruca Bölgesinde kendi yaşadıkları coğrafyadan başka bir coğrafyada yaşam tecrübeleri olsa dahi, yeni temas kurdukları Anadolu toplumuyla ilk defa iletişime geçmişler ve beraber yaşamaya başlamışlardır. Bunun getirmiş olduğu alışma ve uyum süreci, karşılaşılan toplumunda Müslüman ve Türk olmasından dolayı ve arada bir mezhep farklılığının olmaması iletişimi kolaylaştırmıştır. Fakat iki toplum arasında çeşitli sorunların olmadığını söylemek zordur. Mahalleye gelen ilk yerleşimcilerin karşılaştıkları sorunlardan biri dildir. Tatarca her ne kadar Türkçeye yakın olsa dahi topluluğun kendi arasında isimlendirmiş olduğu "Calpak Tatarca" yani Kırım Çöl Ağzı kolay anlaşılabilir bir dil değildir fakat zamanla bu sorun Kırım Tatarlarının komşularıyla iletişim kurması ve birlikte yaşamının getirmiş olduğu sosyal ilişkiler neticesinde ortadan kalkmıştır. Yaşlılar bu sorunu çocukları aracılığı ile kısmi olarak halletmişlerdir. Ama günümüzde dahi Türkçe konuşmakta zorlanan kişiler ile görüşmeler esnasında karşılaşmıştır. Özellikle yaşlılar kendi kültürlerine ait olan olayları anlatırken Tatarca konuşmaktadırlar. Böylelikle anlatmak istedikleri şeyleri daha rahat ifade ettiklerini söylemektedirler.

Topluluğun mahalleye yerleşmesiyle birlikte kendi inanç ve kültürlerini yaşayıp devam ettirebilecekleri coğrafi birliktelik sağlanmıştır. Kendilerine ait olan ritüel ve kültürü yaşatabilecekleri bir ortama kavuşan Kırım Tatarları elbette ki geçmiş yaşantılarına göre

³⁷ Iain Chambers, *Göç Kültür Kimlik*, Çev. İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014. s.43-44

günümüzde farklıdır. “Geçmiş ile günümüz arasındaki fark, topluluğun ortadan kalkmış olması değil, topluluğun kendisini yeniden inşa etmiş olmasıdır”.³⁸ Doğum, evlilik, ölüm, bayramlar ve çeşitli törenlerin yapıları sabit kalıp içerikleri değişime uğramıştır. Bunların değişmesi, “toplumun kendisi değişim geldikçe, değişebilir”³⁹ kuralı ile alakalıdır.

Bayram ziyaretlerinde bir araya gelen aile bireylerinin ritüel uygulamalarının kaynağı mensup oldukları topluluk olduğu için aile bireylerinin bir araya gelmesiyle birlikte aynı zamanda da bir topluluğa mensup olma duygusunun hatırlanıp devam ettirilmesi sağlanır. Ritüellerin gerçekleşmesi için gerekli olan ritüel ve coğrafya birlikteliği, İhsaniye Mahallesi'ne yerleşme ile sağlanmıştır. Günümüzde başka mahallelerde oturan ya da Amasya'dan başka bir yere giden Kırım Tatarlarının Berat kandilinde yapmış oldukları şamdan yakma ritüelinin Mecidiye Caminden başka bir yerde yapmamaları ve bayramlarda çocukların üzerine çıkıp atladıkları bayram taşının yol açma çalışmaları esnasında yıkılması, taşın kırılıp bulunduğu yerin yol olması ritüel ve coğrafya birlikteliğini bozmakta ve bu ritüellerin gerçekleşmesi mümkün olmamaktadır. Her ne kadar bu ritüeller bu sebeplerden ötürü topluluk bireyleri tarafından yapılamasa dahi topluluğun hafızasında mevcuttur ve unutulup terk edildiği manasına gelmez.

İhsaniye Kırım Tatar topluluğu, mahalleye yerleşmeden önce ritüel hafızasında zaten var olan türbe ve yatır ziyaretlerini, Amasya'ya gelip İhsaniye mahallesine yerleştikten sonra da sosyal ilişkilerin gelişmesiyle birlikte mevcut olan topluluklardan, türbelerin ve yatırların bulundukları yerlerin öğrenilip türbe ziyaretlerinde, adak adama, dilek dileme gibi çeşitli ritüelleri hem Amasya halkından öğrendikleri hem de kendilerinin yeniden inşa ettikleri inançların etkisinde gerçekleştirmektedirler. Göçten önce bilinmeyen türbelerin ortak yaşamının getirmiş olduğu sosyal ilişkiler neticesinde öğrenilmesi ve hangi durumda hangi türbeye, yatıra gidileceğinin bilinmesinden sonra kendi kültür ve inançları doğrultusunda Amasya halkından farklı ritüeller gerçekleştirdikleri türbelerin yanı sıra aynı ritüelleri yaptıkları türbelerde vardır. Bunun sebebi ortak yaşam, iletişim ve kültürel etkileşimdir.

³⁸ Gerard Delanty, *Topluluk*, Çev: F. Bilge Atay, Everest Yayınları, İstanbul 2015. s.46

³⁹ Delanty, s.53.

İhsaniye Mahalleli Tatarlar çevrelerinde bulunan diğer Tatar toplulukları ile de etkileşimde bulunmuşlardır. Mahalleye ilk geldiği yıllardan itibaren, akrabalık bağı yoluyla Amasya Merzifon ilçesi, Çorum İskilip ilçesi, Samsun'un Havza ilçesinde bulunan Tatarlar ile akrabalık bağı kurarak, etkileşimde bulunmuşlardır.

Topluluğun düğün adetlerinde de göçten sonra değişiklik yaşanmıştır. Özellikle seksenli senelerden sonra bu değişim kendini göstermeye başladığı topluluk tarafından ifade edilmektedir. Bunda Kırım Tatar topluluğunda akraba evliliğinin olmamasından ötürü yapılan dış evliliklerin etkisinin olması kadar modernitenin etkisi vardır. Yerli topluluklarla akrabalık bağı kurup karışan İhsaniye Kırım Tatar toplumu, modernite ve popüler kültüründe etkisiyle değişim geçirmiş ve bu süreç kaçınılmaz olarak halen devam etmektedir.

Düğün adetlerinden olan kudagiyn, düğüne misafir davet etmesi düğün davetiyelerinin çıkmasıyla birlikte ortadan kalkmıştır. Fakat düğün davetiyelerini götüren kişinin konumu da kudagiyle eş değerdir. Sonuçta davetiyeyi götüren kişide kudagiyle aynı işi yapmaktadır. Fakat artık düğüne misafir davet eden kişi, kudagiy diye isimlendirilmemektedir. Bu da belli bir süre sonra topluluğun hafızasından dahi silinen ritüellerden birisi olarak kalmasına sebep olacaktır.

Azbarlardan, kapı önlerinden, salonlara taşınan düğünler mevcut ritüellerden bazılarını unutturabildiği gibi yeni ritüellerinde ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Gelin ve damadın, gelin alma günü gelmeden bir araya gelemediği Kırım Tatar düğünlerinden, gelin ve damadın misafirlerle birlikte eğlendiği, gelen davetlilerin gelin ve damadın tebrikleri birlikte kabul ettiği, kadın erkek karışık eğlenilen düğünlere geçilmiştir. Fakat bunda da topluluk gene kendi kültürüne göre bir değişim geçirmiştir. Hala kına geceleri ayrı ayrı yapılmakta ve gelin ve damadın kınası ayrı yakılmaktadır. Bu kına gecelerinde topluluk kendi kültürlerinin getirmiş olduğu ritüelleri uygulama imkânı bulmaktadır. Erkek kına geceleri çoğunlukla eskisi gibi kapı önlerinde yapılmaya devam etmektedir. Değişim olsa dahi topluluğun gelenek ve göreneklerine göre bir değişim olmaktadır. Topluluğun inanç ve kültürüne aykırı bir değişimin olması, geleneksel topluluk yapısını büyük oranda koruyan İhsaniye Kırım Tatar toplumu için mümkün olmadığını topluluk ifade etmektedir.

Toplulukta dernekleşmenin başlaması ile birlikte diğer Kırım Tatar toplulukları ile ortak ritüeller, milli törenler ortaya çıkmaya başlamıştır. Buna en güzel örnek ortak Hıdrellez (Tepreş) kutlamaları, 18 Mayıs 1944 sürgününü anma ve kınama mitingleri ve Kırım Tatar Milli Bayrak günü kutlamaları örnek olarak gösterilebilir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte artan kitle iletişim araçlarının çeşitliliği sayesinde, diğer Kırım Tatar toplulukları ile rahatça iletişim kurabilen İhsaniye Kırım Tatar topluluğu, Amasya Kırım Türkleri Derneği'nin de katkısı ile ortaklaşa tören ve kutlamalar yapabilmektedir. İhsaniye Kırım Tatarlarının topluluklarını ve aidiyetlerini yeniden ürettiğinde Amasya Kırım Türkleri Derneği büyük bir öneme sahiptir. Artan dernekleşme diğer Kırım Tatar toplulukları ile rahatça bilgi alışverişinde bulunmayı, toplu ritüellerin gerçekleştirilmesi ile topluluğu bir arada tutma işlevini yerine getirmektedir. Dernek çatısı altında topluluk birlikte karar almakta, kültürlerini yaşatacak imkan ve olanakları birlikte oluşturmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte Kırım'dan haber edinme olanaklarının artması, Kırım'da yaşanan siyasi ve sosyal gelişmelerin takip edilmesi toplulukta yeni bir aidiyet ve kimlik üretimimin de başlamasına neden olmuştur. Kırım Tatar Milli Bayrak Günü'nün sosyal medya üzerinden, online olarak kutlanması buna örnek olarak gösterilebilir. Sosyal medya üzerinden paylaşılan ya da arabalara asılan Kırım Tatar Bayrağı, Kırım Tatar önderlerinden olan Numan Çelebi Cihan, İsmail Bey Gaspıralı ve Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu'nun sözlerini içeren yazıların paylaşımı topluluk tarafından gerçekleştirilmektedir.

Göçten sonra oluşan yeni Kırım Tatar topluluğunun aidiyetini yeniden üretmesi, topluluğun kimliğini koruması ve kendini ifade biçimlerini, Kırım Tatar kimliğini, gelenek ve ritüeller şekillendirmektedir. “Gelenek ve modernite arasında duran topluluk kendinden bir şeyler kaybederek aynı zamanda yerine yenilerini koyarak var olmaya devam etmektedir. Modernitenin getirmiş olduğu değişim topluluğu etkilese de, topluluğun gelenek ötesi bir formda da görülebileceği söylenebilir”.⁴⁰

2.3. İhsaniye Kırım Tatarlarında Toplumsal Hafıza ve Sözlü Gelenek

⁴⁰ Delanty, s.55.

Atasözleri, deyimler ve fıkraları içeren sözlü gelenek ürünleri Kırım Tatar topluluğu tarafından kendi dilleri olan Tatarca anlatılıp söylenmektedir. İhsaniye Mahallesi yerleşmeden sonra topluluğun kendi sözlü geleneğini ve yaşanmışlıklarını anlatan olaylar fıkralaştırılıp anlatılmaktadır. Kırım Tatar Çöl Ağzıyla (kendi isimlendirmeleriyle Calpak Tatarşa, yani bastıra bastıra konuşulan Tatarca) konuşan İhsaniyeli Kırım Tatarları, sözlü gelenek ürünlerinin Tatarca söylenmesi ve anlatılması ile dillerinin bir sonraki nesle aktarılmasında bu ürünlerin önemli olduğunu düşünmektedirler.

2.3.1. Atasözleri ve Deyimler

İhsaniye Kırım Tatarlarının söylemiş oldukları atasözleri Kırım'da konuşulan Yalıboy, Orta Yolak ve Çöl ağızlarından birisi olan Kırım Tatar Çöl Ağzıyla söylenmektedir. Bu atasözleri topluluğun hafızasında olan, geçmişte günümüze değin kullanılan sözlerdir.

Tatarca: At aylanır aylanır, kaytıp tireğine baylanır. Türkçe: At doğrulur, döner, dolaşır gelir direğine bağlanır. Bu atasözünün Türkçe 'de ki karşılığı tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkü dükkanıdır.

Tatarca: Arabanı tonkayttı erkes kelip colayttı. Türkçe: Arabayı devirdi herkes gelip yol söyledi. Baştan uyarmadıkları ve yardım etmedikleri halde, herkesin gelip iş yanlış yapıldıktan sonra akıl vermesinin eleştirmek için söylenmiştir.

Tatarca: Ald teğerşik kayerden keşse, art teğerşikte uyerden keşer. Türkçe: Ön teker nerden geçerse, arka tekerde oradan geçer. Bir büyük ne yaparsa onun peşinden gelen küçüklerde onu yapar manasında söylenir.

Tatarca: Azgana aşım avrusuz başım. Türkçe: Azıcık aşım ağrısız başım demektir.

Tatarca: Barlının töşegi, barsızın öşegi. Türkçe: Varlıkların döşegi, yoksulun dedikodusu demektir. Zenginin döşegi bol olur, yoksulunda dedikodusu çok olur manasında kullanılır. Türkçe'de ki karşılığı zenginin malı züğürdün çenesini yorar atasözüne denk düşmektedir.

Tatarca: Ballar oyında caşlar cıyında. Türkçe: Çocuklar oyunda gençler sohbette, toplulukta manasına gelir. Her şey yolunda demektir.

Tatarca: Balaban başın terti de balaban bolur. Türkçe: Büyük başın derdi büyük olur demektir.

Tatarca: Barlıman dep cırlama, carlıman dep cılama. Türkçe: Zenginim diye şarkı türkü söyleme, fakirimin diye ağlama demektir. Teselli etmek için kullanılan bir atasözüdür.

Tatarca: Baş kayakga ayaq o yakga. Türkçe: Baş ne tarafa ayak o tarafa demektir.

Tatarca: Cuvaş atnın tepigi bek bolur. Türkçe: Yumuşak atın tepmesi sağlam olur.

Tatarca: Cılanın başı kişke eken ezilir. Türkçe: Yılanın başı küçükken ezilir.

Tatarca: Cel üpürdü sel sıpırdı. Türkçe: Yel üfürdü sel süpürdü. Haydan gelen huya gider atasözünün Kırım Tatar söylenişidir.

Tatarca: Eki yalan bır uşun ayt babaynın canı işün. Türkçe: İki yalan bir doğru söyle babanın canı için. Yalan yanlış konuşanları yermek için söylenir.

Tatarca: Kızın Tatar'ga ber et aşasın dar yaşasın, kızın Tat'ga ber ot aşasın bar yaşasın. Türkçe: Kızını Tatar'a ver et yesin dar yaşasın, kızını Tat'a ver ot yesin varlıklı yaşasın demektir.

Tatarca: Köp ürügen it tişlemez. Türkçe: Havlayan köpek ısırmaz.

Tatarca: Ongarıp saldın. Türkçe: Bir iş becerilemeyip, yanlış yapıldığı zaman ya da söylenen sözün yanlışlığını vurgulamak için söylenir. Türkçe'de beter etmek deyimile eş değerdir.

Tatarca: Paran köpse yasa kayır, ya bala okıt ya aş toyır. Türkçe: Paran çoksa yap hayır, ya çocuk okut ya aç doyur.

Tatarca: Şot day bolup otıra. Türkçe: Keser gibi oturuyor. Tek başına oturup, kendini büyük, değerli gören kişiler için söylenir.

Tatarca: Tembelge iş ayt saga akıl üyretsin. Türkçe: Tembele iş söyle sana akıl öğretsin demektir.

2.3.2. İhsaniye Kırım Tatar Fıkraları

İhsaniye Kırım Tatarlarında yaşanan olayların fıkralaştırılıp anlatılması ve fıkralara konu olan karakterler mahallede yaşamış olan insanlardır. Bu şahıslardan en meşhuru Zekeriya Ankara'dır. Bu şahıs hem fıkraları anlatan hem de fıkralara konu olan kişidir. Kırım Tatar Halk Edebiyatında önemli yeri olan Koroğlu Destanının, Kırım Tatar varyantının tümünü ezbere bilip söylediği anlatılmaktadır. *“Her akşam bir evde toplanılır Zekeriya akay çağırılırdı. Çağırılmasına da gerek yoktu o kendi gelirdi, gelmese bile gidip bulup alıp getirirlerdi onu başlardı anlatmaya. Süpürge den saz yapardı alırdı eline başlardı Koroğlu'nu söylemeye saatlerce söylerdi (Recep K.)”.* *“Akşam olup herkes yemeğini yer bir yerde toplanırdı özellikle kış akşamları. Zekeriya akay'ı mutlaka bulup getirirlerdi başlardı anlatmaya. Ya kendi başından geçenleri ya da eski hikâyeleri, fıkraları anlatırdı (Mehmet Y.)”.*

Zekeriya Ankara'nın anlatmış olduğu söylenceler, hikâyeler ve fıkraların bir çoğu günümüze ulaşamamıştır. Bunun sebebinin ise yazıya geçirilmeyip sözlü olarak kalması gösterilebilir. Zekeriya Ankara, Kırım Tatar halkının Anadolu insanı ile yaşamış olduğu dil farklılığından kaynaklanan sıkıntıları, tarımla uğraşmadıkları için çiftçilik bilmediklerini gösteren olayları, Kırım Tatar halkının saflığını ve temizliğini anlatmak için abartma sanatını da kullanarak fıkralar üretip anlatmıştır. Sözlü gelenekten gelen fıkralar ile kendi yaşadıklarını fıkralaştırıp anlattıklarından bir kaçı şunlardır:

Türkçe: Akayın biri arabanen Samsun'ga yük aketecek eken. Apakayına meni sagat on eki bolgan da tursat dep aytgan, yatgan yuklagan. Apaşayı yukudan turgan son sagatge karagan ki sagat on eki bolgan. Tezmen tez akayga bakırgan akay! akay! Tur degen sagat pitgen de canıdan başlagan.

Türkçe: Adamın biri Samsun'a yük götürecekmış. Karısına beni saat on iki olduğunda kaldır diyerek söylemiş, yatıp uyumuşlar. Karısı uyandığında saate bir bakmış ki saat on iki olmuş. Çabucak kocasına bağırılmış adam! adam! kalk demiş saat bitmiş de yeniden başlamış.

Tatarca: Amasya'da otobüsün belli vahıtlarda tek yaktan kelgeni zamanlarda bir apakay kelgen Kaya dayı! Otobüs ka yakta depsorgan. Maga bir cığara apkel aytayım degen. Apakay ketip bir cığara apkelgen son bir taa sorgan. Ma cığaran endi ayt karayım ka yakta degen. Kaya dayı turgan yolga karagan son apakayga kaytıp ya an yakta ya min yakta degen...

Türkçe: Amasya’ da otobüsün belirli saatlerde yolun sadece bir tarafından geldiği zamanlarda, bir kadın gelerek Kaya dayı! Otobüs ne taraftan geliyor diye sormuş. Bana bir sigara al söyleyeyim demiş. Kadın gidip bir paket sigara alıp geldikten sonra bir daha sormuş. Al sigaran şimdi söyle bakalım ne tarafta demiş. Kaya dayı kalkmış yola bir baktıktan sonra kadına dönüp ya o tarafta ya bu tarafta demiş.

Tatarca: Akaynın biri maga keldi ya siz Tatarlar katip konuşanız ne day laf etesiniz, men siznin aytganınızdan birşiy anlamayman dep ayttı maga. Men de saga bir sır berecek men bunu bilgen son biz ne aytsak anarsın dep ayttım. Akay ne eken ya o dedi. C arpini aruv belle bunu üyrenge son er aytganımıznı annarsın dedim. Kara endi aytayım da kör dep: Canköy colunda cılan cayılıp catgan dep ayttım. Türukşe başına y arpini sal kara ne bola. Akay degenimi yasagan son bir baktı ki anlay.

Türkçe: Adamın biri bana geldi yahu siz Tatarlar nasıl konuşuyorsunuz nasıl laflar ediyorsunuz ben sizin söylediklerinizden bir şey anlamıyorum dedi bana. Ben de sana bir sır vereyim bunu bildikten sonra biz ne söylersek anlarsın diye söyledim. Adam neymiş ya o dedi. C harfini iyi ezberle bunu öğrendikten sonra her söylediğimizi anlarsın dedim. Bak şimdi söyleyim de gör diye: Canköy yolunda yılan yayılıp yatmış diye söyledim. Türkçe başına y harfini koy bak ne oluyor. Adam dediğimi yaptıktan sonra bir baktı ki anlıyor.

Tatarca: Bizimkiler mında kelgende Közlek’ge ketgenler karaganlar ki bir cerde akaylar topraknı kaltratıp kazıp, tayaknı toprakga tıkalır. Merak etgenler, mınavlar ne yasay dep sorav etmege ketgenler. Akaylar! Selam Aleykum! Katesiniz ya cernin túbünü telecek ekensiniz mi tayaklarını tıkıp turasınız degenler. Akaylar bularga karagan karagan ya mınavlar ankav ya köp cayıl degenler son aytganlar terek tikemiz qatecekmiz ya başka degenler.

Türkçe: Bizimkiler buraya geldiklerinde Gözlek’e gitmişler bakmışlar ki bir yerde adamlar toprağı kaldırıp kazıp, sopaları toprağa saplıyorlar. Merak etmişler, bunlar ne yapıyor diye sormaya gitmişler. Adamlar! Selamun Aleyküm! Ne ediyorsunuz yahu yerin dibini mi deleceksiniz sopaları saplayıp duruyorsunuz demişler. Adamlar bunlara bakmış bakmış ya bunlar aptal ya da çok cahil demişler sonra söylemişler ki ağaç dikiyoruz ne edeceğiz başka demişler.

Tatarca: Cartı vahıtlarda ata bala eki kurt barabar yaşay ekenler. Bala kurt atasına aytgan baba degen almanın armutnun işinde mi yaşamak taa aruv yoksa tezeknin işinde mi? Baba kurt aytgan alma armut taa aruv balam degen. Bala kurt şaytıp aytgan ya biz nege tezeknin işinde yaşaymız? Baba kurt cevap bergen: Vatan taa balam vatan degen.

Türkçe: Eski zamanlarda baba oğul iki kurt beraber yaşıyorlarmış. Yavru kurt babasına söylemiş baba demiş elmanın armudun içinde mi yaşamak daha iyi yoksa tezeğin içinde mi? Baba kurt söylemiş elma armut daha iyi yavrum demiş. Yavru kurt hemen çabucak söylemiş ya biz niye o zaman tezeğin içinde yaşıyoruz? Baba kurt cevap vermiş: Vatan da yavrum vatan demiş.

Tatarca: Bizim Tatarların epsini cıyganlar aketgenler Kayabaş'ın yukarı yakına. Aytganlar ki mından sizge cer beriyik siz de bizge at beriniz. Tez men tez Akıllı Amet akaynı çağırganlar. Akam! Katiyik turayık mı mında degenler. Akıllı Amet akay aldına artına karagan ballar mında bizni şıbın aşar cürünüz ketiyik degen. Onday akıllı eken.

Türkçe: Bizim Tatarların hepsini toplamışlar götürmüşler Kayabaşı'nın yukarı tarafına. Söylemişler ki buradan size yer verelim siz de bize at verin. Çabucak Akıllı Ahmet Akayı (Akay: adam,erkek) çağırmışlar. Abi! Ne edelim duralım mı burada demişler. Akıllı Ahmet akay önüne arkasına bakmış çocuklar burada bizi sinek yer yürüyün gidelim demiş. Öyle akıllıymış.

Tatarca: Eki apakayb edestenge ketgenler. Biri tügme alacak eken. Bir tükanga kirgenler. Satgan akayga, kadam tügme bar mı dep sorgan apakay. Akay anlamagan. Bir taa kadam tügme bar mı degen, akay kene anlamagan. Apakay kene Tatarca kara bir taa tane tane aytaman tüüügme, tüüügme degen.

Türkçe: İki kadın bedestene gitmişler. Biri düğme alacakmış. Bir dükkana girmişler. Satıcı adama, kardeşim düğme var mı diye sormuş kadın. Adam anlamamış. Bir daha kardeşim düğme var mı demiş, adam gene anlamamış. Kadın gene Tatarca bak bir daha tane tane söylüyorum düüügme, düüügme demiş.

2.3.3. Sözlü Gelenekte Kırım Tatar Yemek Kültürü

Şiberek (Çi Börek):

İçinin malzemesi, kıyma, soğan, domates, tuz ve karabiberdir. İçinin sulu olması makbuldür. Tatarlar buna “şolpa” demektedirler. Hamur yoğurulur ve ufak ufak parçalar haline getirildikten sonra oklava ile açılır. Hazırlanan iç açılan hamurun yarısına konularak, yarım ay şeklinde katlanır ve kenarları kesilir. Şiberek kesmek için kullanılan saplı, tekerlek şeklinde yuvarlak özel bir kesici vardır. Sonra, daha önceden kızdırılmış, kızgın yağın içine atılarak pişirilir.

Tatarların şiberek pişirmek için kullandıkları özel kazana “şöyün kazan” denmektedir. Şiberek Kırım Tatarlarının vazgeçilmez yemeğidir, Kırım Tatar yemekleri deyince ilk akla gelen yemek şiberektir. Öyle ki Tatarlar tarafından şibereğin kıymetini anlatmak için şu söz söylenmiştir: “şiberek aşap öskengen bala kasta bolmaz” (şiberek yiyip büyüyen çocuk hasta olmaz).

Tatar berek (Tabak Berek):

Rendelenmiş soğan, kıyma,tuz,karabiber . Bir kilo un iki su bardağı su bir çorba kaşığı silme tuz yumurta karıştırılıp yoğrulup hamur yapılır. Sonra üzerine bir bez örtüp içi hazırlanana kadar dinlendirilir. Hamur dinlendikten sonara yuvarlanır ve açılır. Açılan hamurlar kare şeklinde kesilerek içine fındık büyüklüğünde iç konur. Sonra kare şeklindeki hamur ikiye katlanır ve uçları sağ taraf altta sol taraf üst ucun dışına gelecek şekilde katlanır. Sağ elin başparmağı ile sol elin işaret parmağı bastırılarak yapıştırılır. Kaynayan suyuna tuzu atılıp bir çorba kaşığı kadar yağ konur hamurlar birbirine yapışmasın diye. Sonra, Tatar (kaşık) börekler kaynayan suya aktarılır. Haşlanıncaya kadar suda kalır ve sonra hafif sulu olarak süzülür ve üzerine yoğurt ve sos dökülerek yenir. Bu yemeğe Türkiye’de yaşayan çoğu Tatar tabak börek diyerek isimlendirmişlerdir. Fakat Amasya’daki Kırım Tatarları Tatar Börek demektedir.

Köbete:

Pirinç, kıyma, tuz ve karabiber karışımından olan harcı hazırlanır. Yoğrulan hamur ufak parçalara ayrıldıktan sonra açılır. Açılan her hamur yağlanarak kat kat tepsiye dizilir. En

on kat dizildikten sonra üzerine harcı konur. Konulan harcın üzerine aynı şekilde hamurlar açılıp, yağlanıp tekrar konulur. Tepsisi içinde fırına sürülerek pişirilir.

Cantık:

Mayasız hamurdan yapılır. Hamur yumak haline getirilir ve tek tek açılır arası yağlanır tepsiye dizilir. Bu şekilde on iki kat hamur açıldıktan sonra kıyma, domates, biber ve karabiber konularak hazırlanan harcı arasına konulur. Üzerine aynı şekilde sekiz yumak hamur daha açılarak konur ve kenarları bükülerek fırına sürülür.

Toyga Çorbası:

Dövülmüş buğday (yarma) haşlanır. Yumurta, un ve yoğurtla meyanesi hazırlanır ve haşlanmış olan dövülmüş buğdaya katılır. Hazırlanan bu karışımın içine nohut atılır ve pişirilir. Piştikten sonra naneli veya biberli yağ yapılarak çorbanın üzerine dökülür.

İmşık Berek:

Mayasız hamur yoğrulur, açılır ve küçük küçük kareler kesilir. Bol su da haşlanır ve üzerine sarımsaklı yoğurt ve biberli yağ dökülerek yenir.

Alişke Çorbası:

Patates, kıyma, soğanlı harç yapıp kavrulur. Hazırlanan hamur iki kaşığın arasında kesilerek hamura özel bir şekil verilir. Dibinin harcı kavrulduktan sonra suyu konur, su kaynayınca hamur atılır ve pişmesi beklenir. Tercihe göre içine yumurtada kırılır.

Mıntık Çorbası:

Kıyma, karabiber ve tuzla yoğrulur. Hazırlanan kıyma nohut büyüklüğüne yuvarlanır. Suyu konur haşlanır. İçine pirinç atılıp pişirilir. Sonradan içine yoğurt katılıp üzerine biberli yağ yapılarak yenir.

Peş Lokum:

Mayalı hamurdan yumruk büyüklüğünde yumaklar alınır. Bunlar açılarak arası yağlanır ve üzerine ceviz sürülür. Hamur dört kat aynı şekilde açılır. Açılan hamurdan avuç içi kadar kesilip uçları içine katlanır ve tepsiye ters olarak konur. Yüzüne yumurta sürülüp fırına verilir.

Kavurma Berek:

Mayasız hamurdan büyük bir yumak yapılır. Sofra büyüklüğünde açılır ve içerisi yağlanır. Sonra hamur büyük bir rulo haline getirilir. Bir iki saat dinlendirilir. Hamur dinlendikten sonra ikişer parmak kalınlığında kesilir, çay tabağı büyüklüğünde tekrar açılır. İçi için kıyma ve pirinç kavrulur demlendirilir. Daha sonra hazırlanan harç hamurun içine konur, kenarları katlanır ve bol yağda kızartılır.

Sarı Burma:

Tepsi büyüklüğünde hamur açılır ve içine isteğe göre çökelek veya patatesli harç yapılarak konur. Harcı göz kararı döküldükten sonra açılan hamurlar yuvarlanarak uzun ve kalın şeritler haline getirilir ve tepsiye ortasından başlanarak. Kıvrımlı bir şekilde dizilir. Üzeri yağlanarak fırına verilir.

Kıygaşa:

Hamura yoğurt konularak ve hamuru mayalayarak yapılan kıygaşa. Çok büyük olmamak kaydıyla elde açılır ve kızgın yağda kızartılır. Kıygaşa Tatarların cenazelerde, kandillerde ve arife günlerinde “koku çıkarma” adetini yerine getirmek için çokça yaptıkları bir yemektir.

Şekerli Katmer:

Sacda yapılır. Hamur üç parmak genişliğinde şeritler halinde kesilir, arası yağlanır ve hamur üst üste konularak rulo şeklinde sarılır. Tekrar açılarak sacda yağlanıp pişirilir. Sacda alındıktan sonra hamur sıcakken üzerine şeker dökülür.

Tögerek:

Sacda yapılan bir yemektir. Çok ufak parçalar halinde kıyılmış et; pul biber ve karabiber ile karıştırılarak açılan hamurun üzerine konur. Bunun üzerine tekrar bir hamur daha açılıp konur ve sacda pişirilir. Hamurun yuvarlak olmasından dolayı Tatarlar yuvarlak yani tögerek olarak isimlendirmişlerdir.

2.4. İhsaniye Kırım Tatarları Şehit ve Gazileri

Kırım Tatarları, Osmanlı İmparatorluğunun yanında Osmanlı-Rus Savaşlarına (Kırım Savaşı, 93 harbi vs.) katılmışlardır. Anadolu'ya gelip yerleştikleri ilk yıllarda da Birinci

Dünya Savaşı ve Milli Mücadelenin başlaması ile birlikte Kırım Tatarlarında bu savaflara katılmışlardır.

Sözlü gelenekte görüşmeler sırasında Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşında şehit olduğu bilinen kişiler Bekir (Yeşilyurt), Aziz (Kırım), Ali Osman (Özü) olarak tespit edilebilmiştir. Fakat isimleri unutulmuş birçok kişinin olduğu topluluk tarafından söylenmektedir.

Kurtuluş Savaşına katılıp gazi olanlar ise: Akif Varna, Habibullah Yeşilyurt, Murat Sab, Rasim Kırım, Yakup Yeşilyurt, Zekeriya Ankara, Zekeriya Çakır, Milli Mücadele Dönemi gazilerinden olup görüşmeler esnasında ismi tesbit edilen kişilerdir. Bu kişilerden Akif Varna ve Rasim Kırım'a ait İstiklal Madalyası Vesikası'na ulaşılmıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kırım Tatarları, Kırım'ın Rusya tarafından işgali ile birlikte ekonomik, sosyal ve siyasi nedenlerin ortaya çıkarttığı sürgün ve göç kavramları ile tanışmışlardır. Kırım'ın çeşitli bölgelerinden Türkiye ve Romanya Dobruca Bölgesi'ne göç eden Kırım Tatarları, daha sonrasında yönlendirilmiş olarak Amasya'ya göç etmişlerdir. Amasya'da ilk yerleştirilmek istenen yeri, yaşam alanı olarak uygun bulmayan Tatarlar İhsaniye Mahallesi ile Şamlar Mahallesi arasında kalan, eski bir mezarlık alanı olan bölgeyi satın alarak yerleşmişlerdir. İlk yerleşimcilerden itibaren mahalleye göç ara ara devam etmiştir.

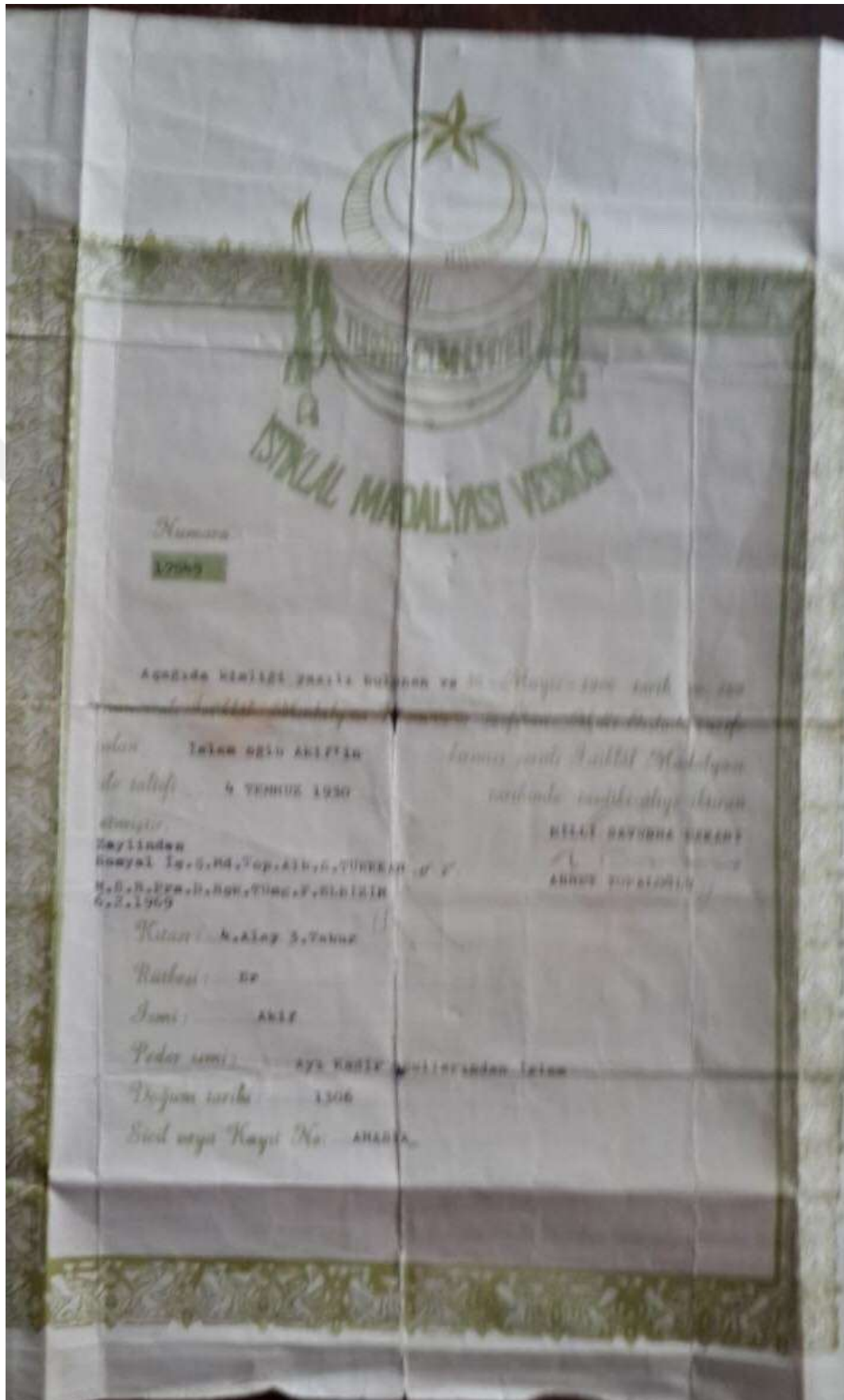
Kırım Tatarları, yapılan göçün ardından etkileşime geçtikleri, Amasya halkı ile zaman içerisinde komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin neden olduğu etkileşim neticesinde, yeni ve özgün bir kültürel yapı oluşturmuşlardır. Göç, Kırım Tatarları'nın kimlik ve aidiyetlerinin yeniden üretilmesine sebep olduğu gibi kendi kültürlerini yaşatabilecekleri bir sosyal alanı bulmalarına da sebep olmuştur.

Yeni yerleştikleri bölgede hayatlarını idame ettirme olanağı bulan Kırım Tatarları, ritüel, tören ve kutlamalarını yapacakları yeni coğrafi bir alanda elde etmiş oldular. Kırım Tatarları, kültürel hafızalarında bulunan ritüelleri, yapıları sabit kalarak, Amasya'nın yerli halkıyla yapılan toplumsal iletişimin, getirmiş olduğu etkileşim ile beraber kaçınılmaz olarak değiştirmek durumunda kalmışlardır. Bunda modernitenin getirmiş olduğu koşullarda etkili olabilmektedir. Topluluğun, kültürlerini devam ettirme ve yerleşik kültüre uyum sağlamasının sonucunda, kimlik ve aidiyetin yeniden inşa edilmesi, hayatta kalma ve topluluğun korunması duygusunun sonucu olduğunu düşündürmektedir. Düğünler, bayram kutlamaları, türbe ve yatır ziyaretleri, toplu olarak yapılan törenler bu doğrultuda şekillenmiştir.

İhsaniye Kırım Tatarlarının ana dili olan Tatarca'nın yerini, günlük hayatta konuşma dili olarak Türkçe'nin alması göç edilen yerle yakından ilgilidir. Bunun sebebi eğitim dilinin ve yaşanan şehirde konuşulan dilin Türkçe olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Fakat topluluk Tatarca'yı hafızasından tamamıyla çıkarmış değildir. Özellikle yaşlılar günlük hayatta hala Tatarca konuşmaktadırlar. Yapılan ritüel ve törenlerde de Tatarca konuşmaya özen gösterilmektedir.

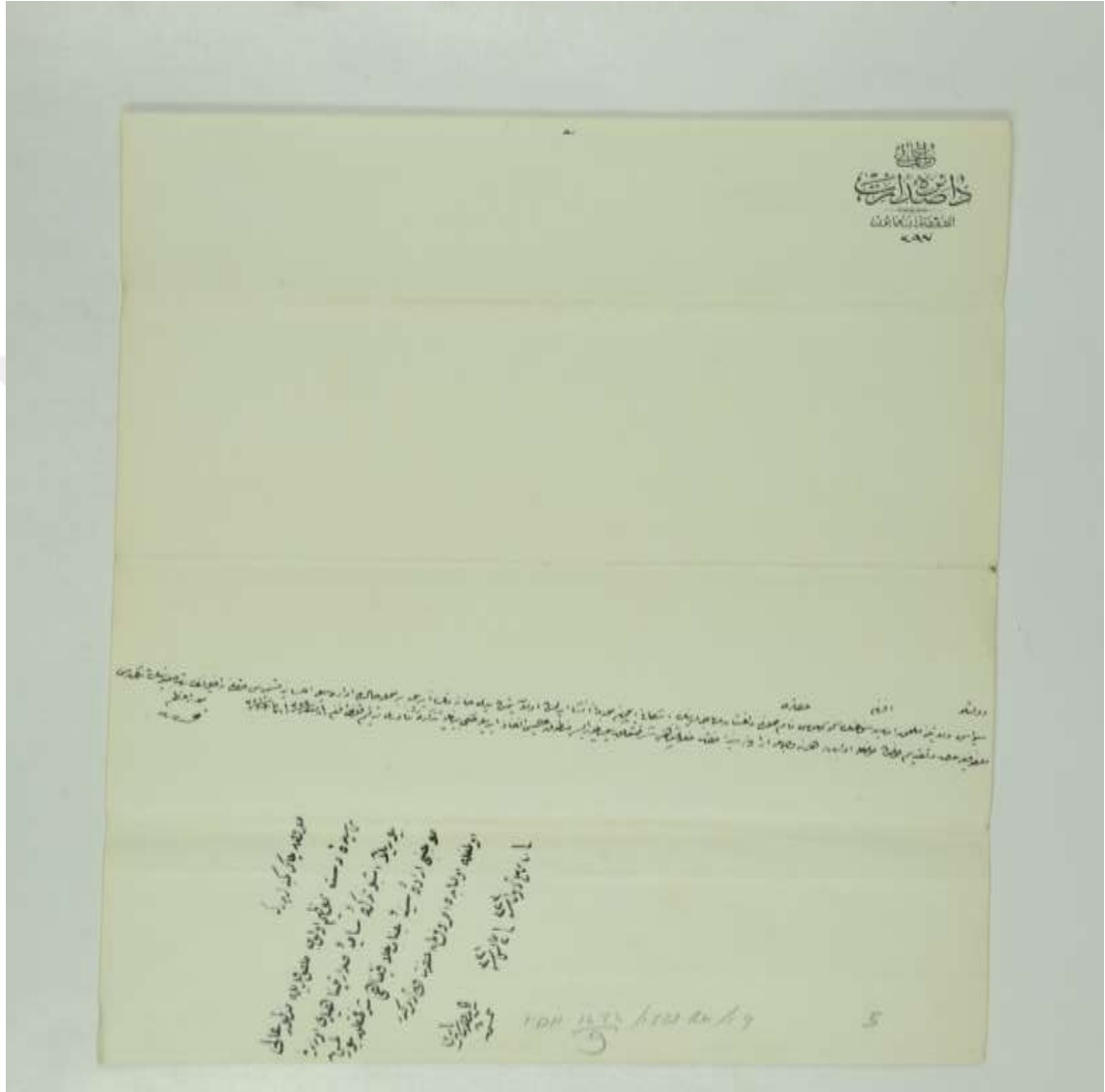
İhsaniye Kırım Tatarlarının kimlik ve aidiyetlerini yeniden inşa süreçleri devam etmektedir. Ortaya çıkan yeni koşullar ve etkileşim biçimleri, topluluğun bir arada kalmasını, aidiyet ve kimliklerini üretmelerini sağlayacak şekilde doğal ve içsel bir kültürel değişim ve inşa sürecinin yaşanmasına sebep olmaktadır.

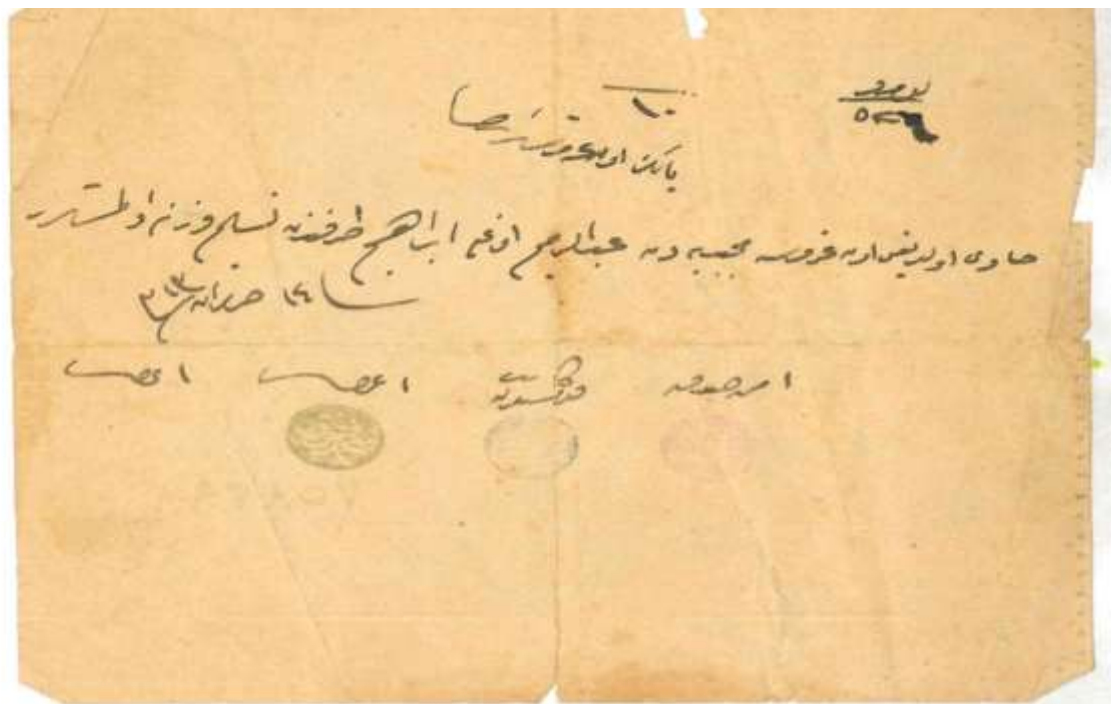

İslam oğlu Akif (Varna)'e ait olan İstiklal Madalyası Vesikası

Belge 1: Amasya sancağının Göklaşı nam mahallinde Dağıstan muhacirlerinin iskanı için yetmiş yedi hanenin ayrıca bir mahalle halinde idaresiyle İhsaniye adıyla isimlendirilmesine ait olan arşiv belgesi.

Belge 5: Amasya Mecidiye Mahallesinden Abdürrahim oğlu İbrahim'e ait olan tahsisat-ı askeriyyeye mahsus iane bileti (savaş zamanları yapılan yardımlar için verilen bilet) 14 Haziran 1313 (Miladi:1896).

Belge 6: Sivas Vilayeti Amasya Livası Mecidiye Mahallesinden Abdürrahim oğlu İbrahim'e ait temettuat vergisine mahsus tezkire.

فهرست		فصل اول در بیان احوال و سیرت		جمله	
مجموعه جلد اول		مجموعه جلد دوم		دفتر خلافت	
۴۱		۴۲		م	
نصف دوم		نصف اول		دو	
مجموعه		مجموعه		مجموعه	
بیان احوال و سیرت		بیان احوال و سیرت		بیان احوال و سیرت	
صنعت		صنعت		صنعت	
عبد		عبد		عبد	
۴۱		۴۲		۴۳	
۴۴		۴۵		۴۶	
۴۷		۴۸		۴۹	
۵۰		۵۱		۵۲	
۵۳		۵۴		۵۵	
۵۶		۵۷		۵۸	
۵۹		۶۰		۶۱	
۶۲		۶۳		۶۴	
۶۵		۶۶		۶۷	
۶۸		۶۹		۷۰	
۷۱		۷۲		۷۳	
۷۴		۷۵		۷۶	
۷۷		۷۸		۷۹	
۸۰		۸۱		۸۲	
۸۳		۸۴		۸۵	
۸۶		۸۷		۸۸	
۸۹		۹۰		۹۱	
۹۲		۹۳		۹۴	
۹۵		۹۶		۹۷	
۹۸		۹۹		۱۰۰	
۱۰۱		۱۰۲		۱۰۳	
۱۰۴		۱۰۵		۱۰۶	
۱۰۷		۱۰۸		۱۰۹	
۱۱۰		۱۱۱		۱۱۲	
۱۱۳		۱۱۴		۱۱۵	
۱۱۶		۱۱۷		۱۱۸	
۱۱۹		۱۲۰		۱۲۱	
۱۲۲		۱۲۳		۱۲۴	
۱۲۵		۱۲۶		۱۲۷	
۱۲۸		۱۲۹		۱۳۰	
۱۳۱		۱۳۲		۱۳۳	
۱۳۴		۱۳۵		۱۳۶	
۱۳۷		۱۳۸		۱۳۹	
۱۴۰		۱۴۱		۱۴۲	
۱۴۳		۱۴۴		۱۴۵	
۱۴۶		۱۴۷		۱۴۸	
۱۴۹		۱۵۰		۱۵۱	
۱۵۲		۱۵۳		۱۵۴	
۱۵۵		۱۵۶		۱۵۷	
۱۵۸		۱۵۹		۱۶۰	
۱۶۱		۱۶۲		۱۶۳	
۱۶۴		۱۶۵		۱۶۶	
۱۶۷		۱۶۸		۱۶۹	
۱۷۰		۱۷۱		۱۷۲	
۱۷۳		۱۷۴		۱۷۵	
۱۷۶		۱۷۷		۱۷۸	
۱۷۹		۱۸۰		۱۸۱	
۱۸۲		۱۸۳		۱۸۴	
۱۸۵		۱۸۶		۱۸۷	
۱۸۸		۱۸۹		۱۹۰	
۱۹۱		۱۹۲		۱۹۳	
۱۹۴		۱۹۵		۱۹۶	
۱۹۷		۱۹۸		۱۹۹	
۲۰۰		۲۰۱		۲۰۲	
۲۰۳		۲۰۴		۲۰۵	
۲۰۶		۲۰۷		۲۰۸	
۲۰۹		۲۱۰		۲۱۱	
۲۱۲		۲۱۳		۲۱۴	
۲۱۵		۲۱۶		۲۱۷	
۲۱۸		۲۱۹		۲۲۰	
۲۲۱		۲۲۲		۲۲۳	
۲۲۴		۲۲۵		۲۲۶	
۲۲۷		۲۲۸		۲۲۹	
۲۳۰		۲۳۱		۲۳۲	
۲۳۳		۲۳۴		۲۳۵	
۲۳۶		۲۳۷		۲۳۸	
۲۳۹		۲۴۰		۲۴۱	
۲۴۲		۲۴۳		۲۴۴	
۲۴۵		۲۴۶		۲۴۷	
۲۴۸		۲۴۹		۲۵۰	
۲۵۱		۲۵۲		۲۵۳	
۲۵۴		۲۵۵		۲۵۶	
۲۵۷		۲۵۸		۲۵۹	
۲۶۰		۲۶۱		۲۶۲	
۲۶۳		۲۶۴		۲۶۵	
۲۶۶		۲۶۷		۲۶۸	
۲۶۹		۲۷۰		۲۷۱	
۲۷۲		۲۷۳		۲۷۴	
۲۷۵		۲۷۶		۲۷۷	
۲۷۸		۲۷۹		۲۸۰	
۲۸۱		۲۸۲		۲۸۳	
۲۸۴		۲۸۵		۲۸۶	
۲۸۷		۲۸۸		۲۸۹	
۲۹۰		۲۹۱		۲۹۲	
۲۹۳		۲۹۴		۲۹۵	
۲۹۶		۲۹۷		۲۹۸	
۲۹۹		۳۰۰		۳۰۱	
۳۰۲		۳۰۳		۳۰۴	
۳۰۵		۳۰۶		۳۰۷	
۳۰۸		۳۰۹		۳۱۰	
۳۱۱		۳۱۲		۳۱۳	
۳۱۴		۳۱۵		۳۱۶	
۳۱۷		۳۱۸		۳۱۹	
۳۲۰		۳۲۱		۳۲۲	
۳۲۳		۳۲۴		۳۲۵	
۳۲۶		۳۲۷		۳۲۸	
۳۲۹		۳۳۰		۳۳۱	
۳۳۲		۳۳۳		۳۳۴	
۳۳۵		۳۳۶		۳۳۷	
۳۳۸		۳۳۹		۳۴۰	
۳۴۱		۳۴۲		۳۴۳	
۳۴۴		۳۴۵		۳۴۶	
۳۴۷		۳۴۸		۳۴۹	
۳۵۰		۳۵۱		۳۵۲	
۳۵۳		۳۵۴		۳۵۵	
۳۵۶		۳۵۷		۳۵۸	
۳۵۹		۳۶۰		۳۶۱	
۳۶۲		۳۶۳		۳۶۴	
۳۶۵		۳۶۶		۳۶۷	
۳۶۸		۳۶۹		۳۷۰	
۳۷۱		۳۷۲		۳۷۳	
۳۷۴		۳۷۵		۳۷۶	
۳۷۷		۳۷۸		۳۷۹	
۳۸۰		۳۸۱		۳۸۲	
۳۸۳		۳۸۴		۳۸۵	
۳۸۶		۳۸۷		۳۸۸	
۳۸۹		۳۹۰		۳۹۱	
۳۹۲		۳۹۳		۳۹۴	
۳۹۵		۳۹۶		۳۹۷	
۳۹۸		۳۹۹		۴۰۰	
۴۰۱		۴۰۲		۴۰۳	
۴۰۴		۴۰۵		۴۰۶	
۴۰۷		۴۰۸		۴۰۹	
۴۱۰		۴۱۱		۴۱۲	
۴۱۳		۴۱۴		۴۱۵	
۴۱۶		۴۱۷		۴۱۸	
۴۱۹		۴۲۰		۴۲۱	
۴۲۲		۴۲۳		۴۲۴	
۴۲۵		۴۲۶		۴۲۷	
۴۲۸		۴۲۹		۴۳۰	
۴۳۱		۴۳۲		۴۳۳	
۴۳۴		۴۳۵		۴۳۶	
۴۳۷		۴۳۸		۴۳۹	
۴۴۰		۴۴۱		۴۴۲	
۴۴۳		۴۴۴		۴۴۵	
۴۴۶		۴۴۷		۴۴۸	
۴۴۹		۴۵۰		۴۵۱	
۴۵۲		۴۵۳		۴۵۴	
۴۵۵		۴۵۶		۴۵۷	
۴۵۸		۴۵۹		۴۶۰	
۴۶۱		۴۶۲		۴۶۳	
۴۶۴		۴۶۵		۴۶۶	
۴۶۷		۴۶۸		۴۶۹	
۴۷۰		۴۷۱		۴۷۲	
۴۷۳		۴۷۴		۴۷۵	
۴۷۶		۴۷۷		۴۷۸	
۴۷۹		۴۸۰		۴۸۱	
۴۸۲		۴۸۳		۴۸۴	
۴۸۵		۴۸۶		۴۸۷	
۴۸۸		۴۸۹		۴۹۰	
۴۹۱		۴۹۲		۴۹۳	
۴۹۴		۴۹۵		۴۹۶	
۴۹۷		۴۹۸		۴۹۹	
۵۰۰		۵۰۱		۵۰۲	
۵۰۳		۵۰۴		۵۰۵	
۵۰۶		۵۰۷		۵۰۸	
۵۰۹		۵۱۰		۵۱۱	
۵۱۲		۵۱۳		۵۱۴	
۵۱۵		۵۱۶		۵۱۷	
۵۱۸		۵۱۹		۵۲۰	
۵۲۱		۵۲۲		۵۲۳	
۵۲۴		۵۲۵		۵۲۶	
۵۲۷		۵۲۸		۵۲۹	
۵۳۰		۵۳۱		۵۳۲	
۵۳۳		۵۳۴		۵۳۵	
۵۳۶		۵۳۷		۵۳۸	
۵۳۹		۵۴۰		۵۴۱	
۵۴۲		۵۴۳		۵۴۴	
۵۴۵		۵۴۶		۵۴۷	
۵۴۸		۵۴۹		۵۵۰	
۵۵۱		۵۵۲		۵۵۳	
۵۵۴		۵۵۵		۵۵۶	
۵۵۷		۵۵۸		۵۵۹	
۵۶۰		۵۶۱		۵۶۲	
۵۶۳		۵۶۴		۵۶۵	
۵۶۶		۵۶۷		۵۶۸	
۵۶۹		۵۷۰		۵۷۱	
۵۷۲		۵۷۳		۵۷۴	
۵۷۵		۵۷۶		۵۷۷	
۵۷۸		۵۷۹		۵۸۰	
۵۸۱		۵۸۲		۵۸۳	
۵۸۴		۵۸۵		۵۸۶	
۵۸۷		۵۸۸		۵۸۹	
۵۹۰		۵۹۱		۵۹۲	
۵۹۳		۵۹۴		۵۹۵	
۵۹۶		۵۹۷		۵۹۸	
۵۹۹		۶۰۰		۶۰۱	
۶۰۲		۶۰۳		۶۰۴	
۶۰۵		۶۰۶		۶۰۷	
۶۰۸		۶۰۹		۶۱۰	
۶۱۱		۶۱۲		۶۱۳	
۶۱۴		۶۱۵		۶۱۶	
۶۱۷		۶۱۸		۶۱۹	
۶۲۰		۶۲۱		۶۲۲	
۶۲۳		۶۲۴		۶۲۵	
۶۲۶		۶۲۷		۶۲۸	
۶۲۹		۶۳۰		۶۳۱	
۶۳۲		۶۳۳		۶۳۴	
۶۳۵		۶۳۶		۶۳۷	
۶۳۸		۶۳۹		۶۴۰	
۶۴۱		۶۴۲		۶۴۳	
۶۴۴		۶۴۵		۶۴۶	
۶۴۷		۶۴۸		۶۴۹	
۶۵۰		۶۵۱		۶۵۲	
۶۵۳		۶۵۴		۶۵۵	
۶۵۶		۶۵۷		۶۵۸	
۶۵۹		۶۶۰		۶۶۱	
۶۶۲		۶۶۳		۶۶۴	
۶۶۵		۶۶۶		۶۶۷	
۶۶۸		۶۶۹		۶۷۰	
۶۷۱		۶۷۲		۶۷۳	
۶۷۴		۶۷۵		۶۷۶	
۶۷۷		۶۷۸		۶۷۹	
۶۸۰		۶۸۱		۶۸۲	
۶۸۳		۶۸۴		۶۸۵	
۶۸۶		۶۸۷		۶۸۸	
۶۸۹		۶۹۰		۶۹۱	
۶۹۲		۶۹۳		۶۹۴	
۶۹۵		۶۹۶		۶۹۷	
۶۹۸		۶۹۹		۷۰۰	
۷۰۱		۷۰۲		۷۰۳	
۷۰۴		۷۰۵		۷۰۶	
۷۰۷		۷۰۸		۷۰۹	
۷۱۰		۷۱۱		۷۱۲	
۷۱۳		۷۱۴		۷۱۵	
۷۱۶		۷۱۷		۷۱۸	
۷۱۹		۷۲۰		۷۲۱	
۷۲۲		۷۲۳		۷۲۴	
۷۲۵		۷۲۶		۷۲۷	
۷۲۸		۷۲۹		۷۳۰	
۷۳۱		۷۳۲		۷۳۳	
۷۳۴		۷۳۵		۷۳۶	
۷۳۷		۷۳۸		۷۳۹	

Belge 8: Amasya Mecidiye Mahallesinden Abdürrahim oğlu İbrahim'e ait, hayvan sıhat şahadetnamesi.

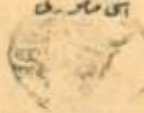

Belge 9:Amasya şehri, Kulis semt-i meşhuru, Mecidiye Mahallesinden İbrahim oğlu Rasim'e ait aşî şehadetnamesi.

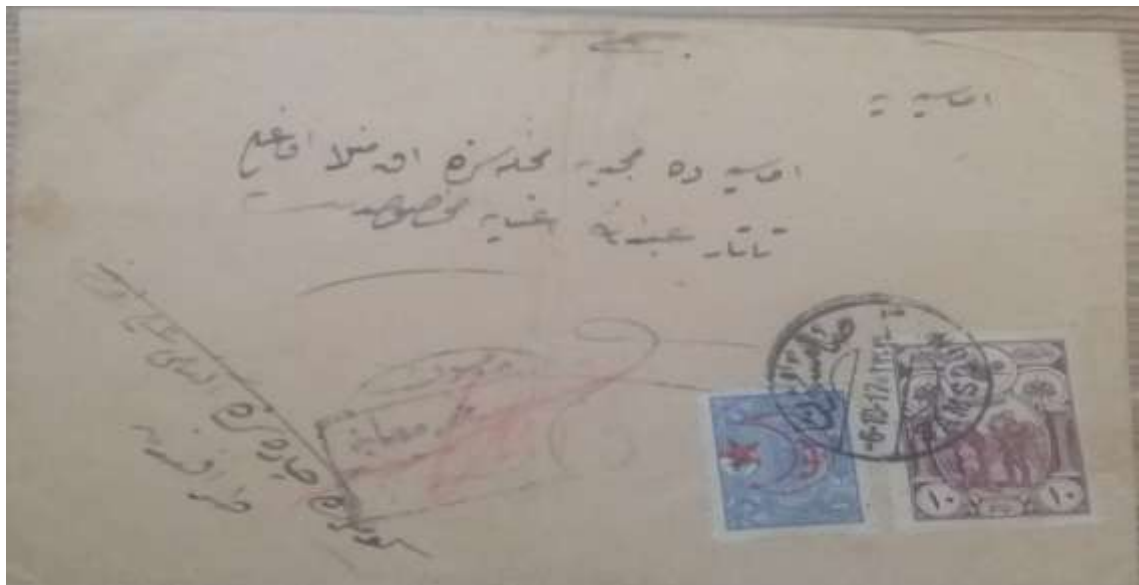

 ایشیشی شهنشاه ایشیشی
 Certificat du Vaccin.

ایستون	سینجی	پدرینک ایشیشی	پدرینک صنعت	مذهبین
ایم	۱۰	برالیم	عروار	اسلم
شهری	دارهوشی	قصابین	سنت شهره	محلله
ایم	ایم	۰	کوتلیس	عوتلیس

سالاره هربت ز قاضی محرم ذات **عمر** رفعا دره. و آید ز بقی بیبا شهوره دنا در برینه
 اوقاقه و **امام** **میر**

ایشیشی

Belge 10: Amasya'da Mecidiye Mahallesinden Ak Molla (ismin yanlış yazıldığı Ac Molla olması gerektiği söylenmiştir) oğlu Tatar Abdullah Ağa'ya mahsus mektup zarfı.

Belge 13: Ekrem Kırım’a ait son yoklama çağrı pusulası.

SON YOKLAMA ÇAĞRI PUSULASI

EK-7

KÜTÜK NO : 258
 ADI SOYADI : ~~Şen~~ KIRIN
 BABA ADI : ~~Musa~~ffer
 NÜFUSA KAYITLI
 OLDUĞU MAHALLE : Mecidiye Mah. AMASYA
 VE KÖYÜ :
 HANE NO :
 DOĞUMU : 1958
 ADRESİ : Mecidiye Mah. AMASYA

TARİH :
 15.8.1980

1. 15 Eylül 1980 tarihinde saat 9 da AMASYA Askerlik Şubesinde son yoklaması yapılacaktır.
2. Yoklamaya gelirken beraberinde hangi belgeleri bulunduracağını ve çeşitli durumlarda ne yolda hareket edeceğine dair talimat arkasıdır.
3. Tayin edilen yoklama gün ve saatinde behemehal Askerlik Şube merkezinde bulunmasını ehemmiyetle rica ederim.

Askerlik Şube Başkanı

ÇAĞRI PUSULASINI ALAN
 (Açık Kimliği ve İmzası)
 Tebliğ Tarihi:

ÇAĞRI PUSULASINI TEBLİĞ EDEN
 (Açık Kimliği ve İmzası)

(Bu kısım çağrı pusulası arkadaki talimatın 6 ncı maddesine göre bizzat sahibine tebliğ edilmeyip kanuni yakınına tebliğ edilmisse doldurulur.)

Çağrı Pusulası sahibinin ne zamandan beri nerede bulunduğu. Açık adresi.

Çağrı Pusulasını aldım ve sahibine ulaştıracağım.
 Tebliğ Tarihi:

Kanuni yakının açık adresi ve imzası

Belge 14: İhsaniye Kırım Tatarlarının eski kimlik örnekleri.

Dini	<i>İslam</i>	Nüfus kütüğüne yazılı olduğu yeri
Mezhebi	<i>Türk</i>	Vilâyeti
Meslek ve içtimai vaziyeti		Kazası
Medenî hali [*]		Nahiyesi
Boy		Mahalle veya köyü
Göz		Sokağı
Renk		Hane No.
Vücutçe sakatlığı veya noksanlığı	<i>Tam</i>	Cilt No.
[*] Yani bekâr mı? evli mi? dul mu? boşanmış mı? boşanmış mı?		Sahife No.

Dini	<i>İslam</i>	Nüfus kütüğüne yazılı olduğu yeri
Mezhebi		Vilâyeti
İşi		Kazası
Medenî hali [*]	<i>Bekâr</i>	Nahiyesi
Boy		Mahalle veya köyü
Göz		Sokağı
Renk		Hane No.
Vücutçe sakatlığı veya noksanlığı		Cilt No.
[*] Yani bekâr mı? evli mi? dul mu? boşanmış mı? boşanmış mı?		Sahife No.

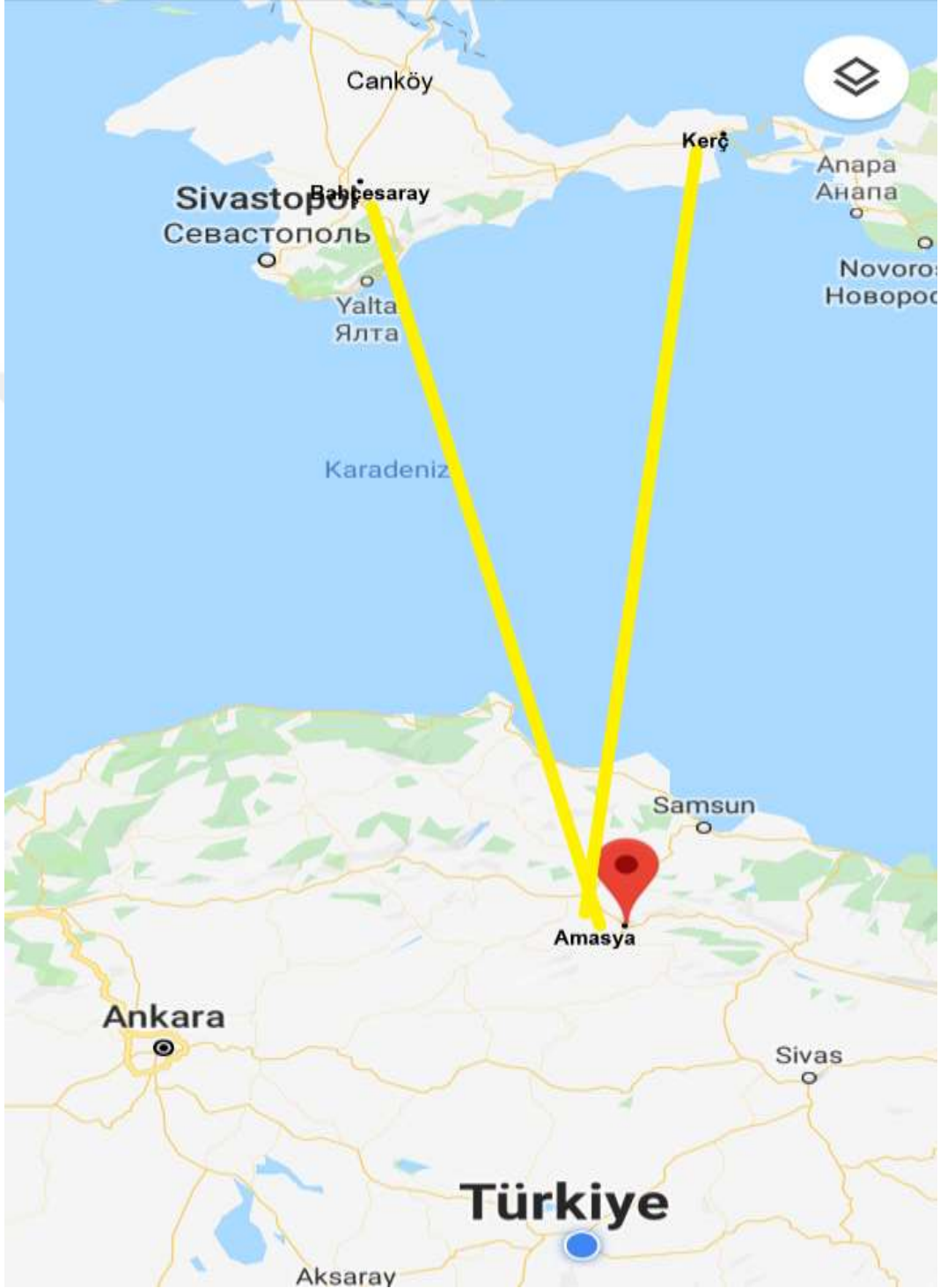
Belge 15 ve 16: İhsaniye Kırım Tatar topluluğu üyelerine ait, alt üst soy belgesi örnekleri.

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ALT ÜST SOY BELGESİ											
Sıra	C	Yakınlık Derecesi	Adı	Soyadı	Baba Adı	Ana Adı	Doğum Yeri ve Tarihi	İl-İlçe- Mahalle/Köy	Cilt- Hane- Birey Sıra No	Medeni Halli	Dur
1	E	Annesinin Babasının Annesinin Babası	ABDULLAH	AKER	AKMOLLA	HABİBE	RUMELİ 01/07/1868	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10- 389-1	Dul	Ölüm 02/08/19
2	E	Annesinin Annesinin Annesinin Babası	ÖMÜR	TEMÜR	OSMAN	ZEHRİ	RUMELİ 01/07/1870	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10- 325-1	Dul	Ölüm 01/04/195
3	E	Annesinin Annesinin Babasının Babası	HÜSEYİN	-	ABDURRAHMAN	-	RUMELİ 01/07/1870	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10- 354-1	Evlü	Ölüm 13/08/1927
4	K	Babasının Annesinin Babasının Annesi	HANİFE	-	KURT	-	BABADAG 01/07/1870	Amasya/ Merzifon/ MAHSEN MAHALLESİ	11- 122-3	Dul	Sağ
5	K	Annesinin Babasının Babasının Annesi	PENPE	-	SÜLEYMAN	-	KIRIM 01/07/1872	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10- 354-6	Evlü	Ölüm 31/05/1916
6	K	Annesinin Babasının Annesinin Annesi	FATMA	AKER	HASAN	ZAHİYE	RUMELİ 01/07/1872	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10- 389-2	Evlü	Ölüm 03/06/194
7	E	Babasının Annesinin Annesinin Babası	İSMAIL	ÖZÜN	KADIR	-	KIRIM 01/07/1872	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10- 324-1	Dul	Sağ
8	K	Annesinin Annesinin Annesinin Annesi	SENEM	-	ALİ	FATMA	RUMELİ 01/07/1874	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10- 325-5	Evlü	Ölüm
9	K	Annesinin Babasının Babasının Annesi	HALİME	SAB	ABDULHAMİT	MERYEM	AMASYA 01/07/1880	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10- 420-2	Dul	Sağ

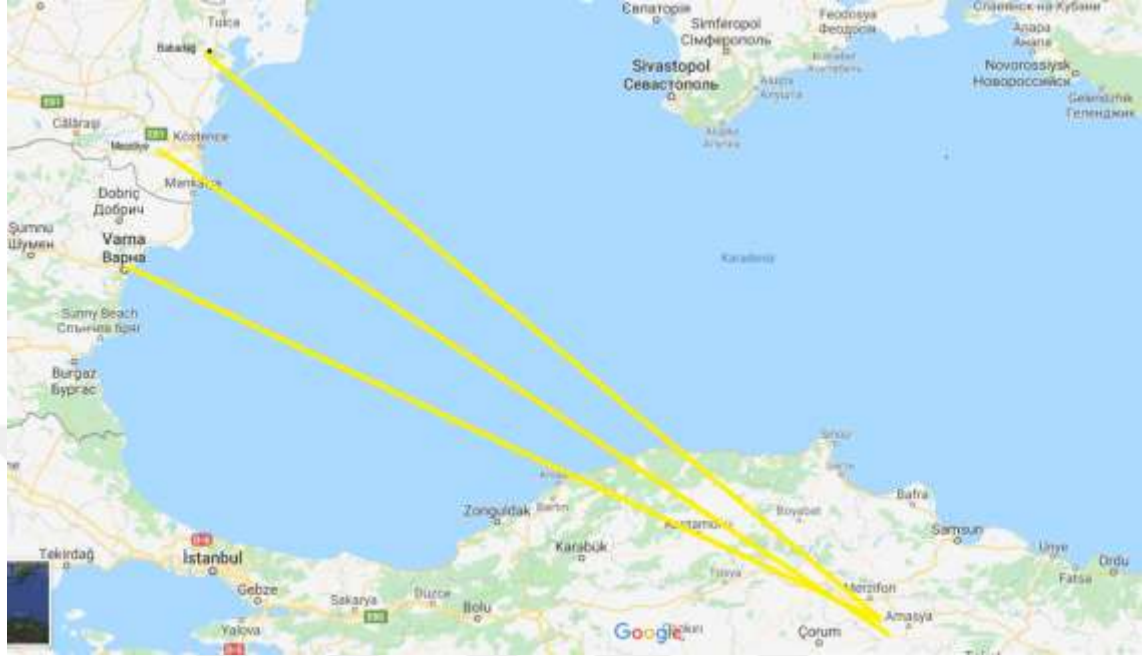
T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALT ÜST SOY BELGESİ

Sıra	C	Yakınlık Derecesi	Adı	Soyadı	Baba Adı	Ana Adı	Doğum Yeri ve Tarihi	İl-İçe-Mahalle/Köy	Cilt-Hane-Birey Sıra No	Medeni Halli	Durumu
1	E	Annesinin Annesinin Babasının Babasının Babasının Babası	MUSA		MUSTAFA	SALIHA	NİKSAR 01/07/1838	Tokat/ Niksar/ GÖKÇELİ BELDESİ	68-2-1	Dul	Ölüm
2	K	Babasının Annesinin Annesinin Babasının Annesi	NEFİSE				RUMELİ 01/07/1849	Samsun/ Havza/ İCADIYE MAHALLESİ	4-35-4	Bekar	Ölüm 29/09/1906
3	K	Annesinin Annesinin Annesinin Babasının Babasının Annesi	SERİFE		ÖMER	AİŞE	NİKSAR 01/07/1854	Tokat/ Niksar/ GÖKÇELİ BELDESİ	68-77-8	Evlü	Ölüm
4	E	Annesinin Annesinin Annesinin Babasının Babasının Babası	SALİH		HACI BEKİR	EMİNE	NİKSAR 01/07/1854	Tokat/ Niksar/ GÖKÇELİ BELDESİ	68-77-1	Dul	Ölüm
5	E	Babasının Annesinin Annesinin Babası	ALİ OSMAN		MEHMET EMİN	NEFİSE	RUMELİ 01/07/1868	Samsun/ Havza/ İCADIYE MAHALLESİ	4-35-1	Evlü	Ölüm 09/01/1930
6	E	Babasının Annesinin Babasının Babası	İSMAIL		HASAN	RAZİYE	RUMELİ 01/07/1871	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10-353-1	Evlü	Ölüm 10/12/1917
7	K	Babasının Annesinin Babasının Annesi	ZELİHA	YEŞİLYURT	ABDULKERİM	SULTAN	AMASYA 01/07/1872	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10-353-5	Dul	Ölüm 16/11/1956
8	E	Babasının Babasının Babası	İBRAHİM	KIRIM	ABDURRAHMAN		RUMELİ 01/07/1873	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10-353-1	Evlü	Ölüm 25/01/1940
9	K	Babasının Babasının Annesi	ESMA	KIRIM	MUHİTTİN	HÜSNA	RUMELİ 01/07/1876	Amasya/ Amasya Merkez/ İHSANİYE MAHALLESİ	10-353-4	Dul	Ölüm 05/08/1943

Harita 1: Kırım'dan Anadolu'ya yapılan göçü gösteren harita.

Harita 2: Dobruca Bölgesi Babadağ, Mecidiye, Tuzla Kazaları ve Varna şehrinden Amasya'ya yapılan göçleri gösteren harita.

FOTOĞRAFLAR

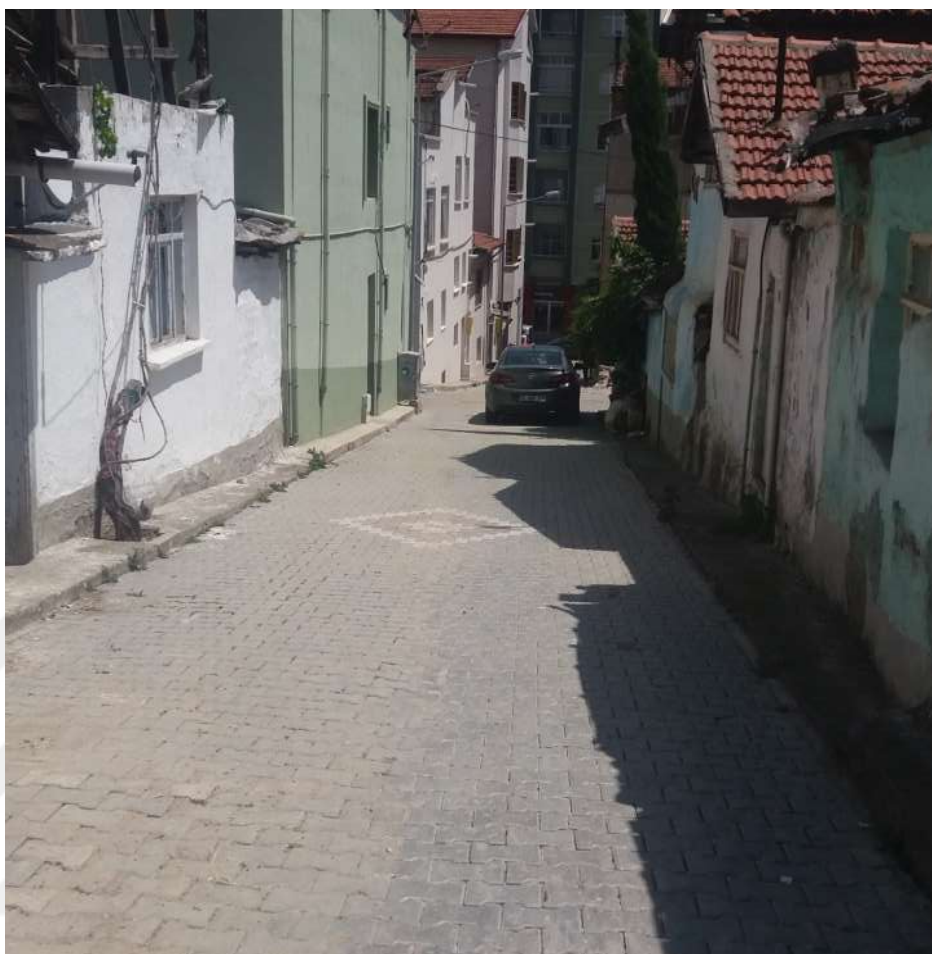

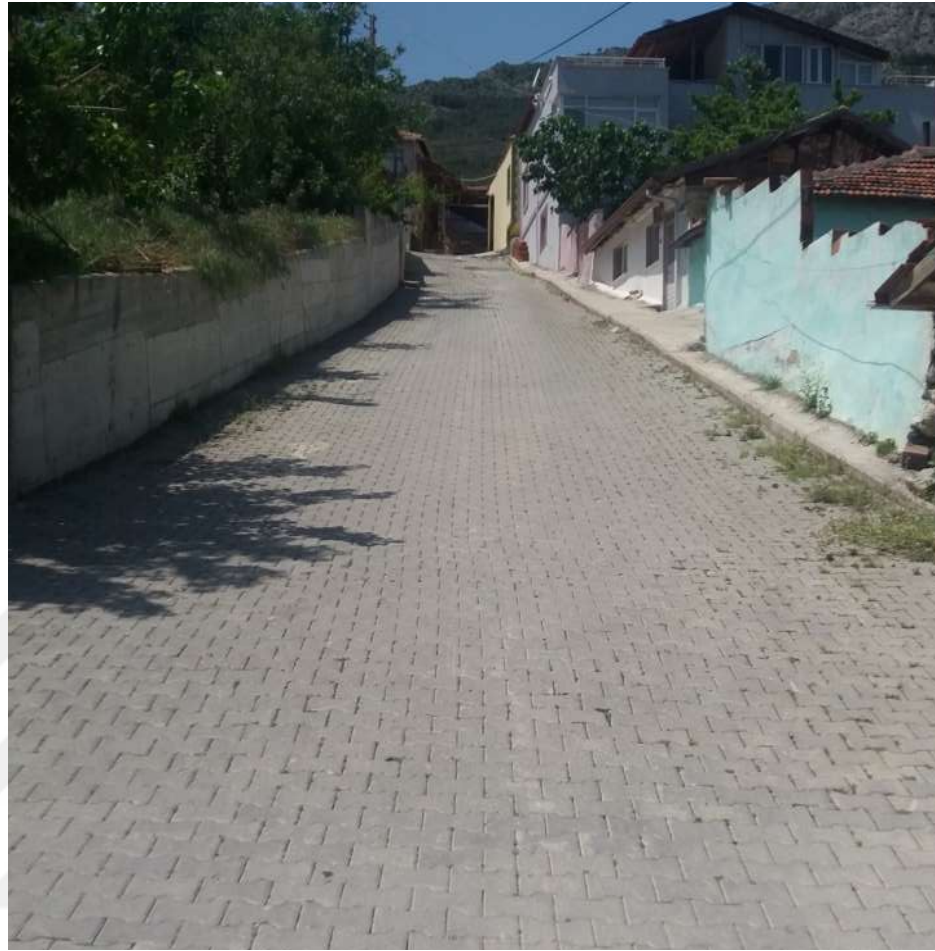

Şehirüstü mahallesinde bulunan Halkalı Evliya türbesi.

Yürüyemeyen çocukların getirilip ayaklarının halkalara geçirildiği, sandukanın yanında bulunan demir halkalar.

Hatuniye Mahallesiinde (İçeri Şehir) bulunan Çiş Evliyası.

İhsaniye Mahallesi ile Şamlar Mahallesi arasında bulunan Ayşe Gazi Türbesi.

KAYNAKÇA

A. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Belgeleri

1. COA, 30-18-1-1/4-37-16, Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928)
2. COA, DH.MKT./965-62
3. COA, BEO/3252-243826
4. COA, i.. DH../1434-9

B. Kitap ve Makaleler

Aksoy, Zeynep, "Uluslararası Göç ve Kùltürler Arası İletişim", *Uluslararası Sosyal araştırmalar Dergisi*, Cilt:5, sayı: 20, 2012.

Iain Chambers, *Göç Kùltür Kimlik*, Çev. İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014.

Çağlayan, Savaş, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (İLKE), Güz 2006.

Delanty, Gerard, *Topluluk*, Çev: F. Bilge Atay, Everest Yayınları, İstanbul 2015.

Erbaş, Hayriye, *Göç ve Göçmenler, Gidişlerden Kaçışlara, Kuram, Yöntem ve Alan Yazıları*, Ankara, Mayıs 2019.

Karaman, Kasım "Ritüellerin Toplumsal Etkileri", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakùltesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2010.

Murtezaoğlu, Serpil, "Kùltürel Belleğin Ritüel Yoluyla Kuruluşu", *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 2012-2 (Temmuz-Aralık), Balkan Özel Sayısı II.

Ozenbaşı, Enver, Memet, *QırımMuacirleri (1860-1862)*, Qırımşınaslık İlmiy Araştırma Merkezi/Qırımtatar Tili ve Edebiyatını İlmiy Araştırma Merkezi, Aqmescit, 2007.

Özcan, E. D. Ela, "Çağdaş Göç Teorileri üzerine Bir Değerlendirme", *İş ve Hayat Dergisi*, Sayı:4, 2016.

Rappaport, Roy, A., *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* (içinde), Ritüel", çev. Kürşat Korkmaz, Geleneksel Yayıncılık.

Sirkeci, İbrahim, Göktuna Yaylacı, Filiz "Klasik Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar", Filiz Göktuna Yaylacı (der.) içinde, *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye'de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* (s.15-19), Transnational Press London, 2019, s.18.

Şahin, İlkay, "Dini Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik". *AÜİFD* (2008), sayı II.

Şahin, İlkay, "Göçmen Kadınların Dini Ritüellere Katılımı: Amersfoort (Hollanda) ve Boğazlıyan Örneğinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme", Erciyes Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Kayseri, Aralık 2008.

Şahin, İlkay, *Online Alevi Topluluklar*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, Nisan 2013.

Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, Ankara2003, Cilt:28, s.239.

Yönlü, Y. Kübra, *Göç Sosyolojisi (Batı Eksenli Dünya Düzeni ve Türkiye'ye Gelen Dış Göç Dinamiği)*, Doğu Kitabevi, İstanbul, Haziran, 2018.

C. İnternet Kaynakları

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=MUKABELE